వక్రగతులు

శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం

పరిష్కరింపరాని జటిలసమస్య, సరిదిద్దరాని బ్రహ్మదేవుడి పొరబాటు, బాహ్యపరిస్థితుల ప్రభావం మానవుడిలో ఎంతటి విస్మయావహమైన మార్పు తీసుక రాగలదో లోకానికి తెలివిడిజేసే నిదర్శనం—మురారి!

మురారిని గురించి ఆలోచించగూడదనీ, తలపుల్ని అతడి పైకి ప్రసరించకుండా అరికట్టాలనీ నాలో నేను బాసచేసుకున్న తర్వాత నాలుగేళ్ళ వ్యవధిలో మురారిని మరచిపోవడం అంత సులభంకాదని మాత్రం గ్రహింపగలిగాను. ఒకటి, తలకు ఏదైనా ఆఘాతంసోకి నామతి అయినా పోవాలి. రెండు, ఇప్పుడున్న పాత ఉడుపును త్యజించి ఈ జీవాత్మ మరో క్రొత్తబొందెలోకైనా తరలిపోవాలి. అందాకా మురారినిగురించిన స్మృతులు మనోవీధిలోనుంచి మాసిపోవడం అసంభవం!

ఒకానొక పీడకల తాలూకు భయంకరస్మృతిలా దాదాపు ఏడెనిమిదేళ్ళనుంచీ ఈ మురారి నన్ను వెన్నాడుతూనే వున్నాడు. అతడి పిడికిట నా జీవిత రహస్యం దాగివుందనిగాదు. అలాటి రహస్యాలేమున్నాయి గనుక! అతడిచేత మానవ రుధిరాన్ని ఆస్వాదించడానికి సిద్ధంగా కైజారొకటి తళతళ మెరిసిపోతోందనీగాదు. నిజానికతడు నా వెంబడి పరుగెత్తి రావడమూ లేదు. కేవలం అతడిని గురించిన ఆలోచనలు, అతడికి సంబంధించిన జ్ఞాపకాలు! అవి ఈ మానవుడి మనసును ఎంతగా కల్లోలితం చేసివేశాయి? హృదయంలో ఎట్టి బడబాగ్నిని నిక్షేపించాయి? అయ్యో, ఈ మురారి ఎవరు? వినూత్న చికిత్సావిధానాలను నోరులేని కప్పలపైన, కుందేళ్ళపైన ప్రయోగించి వాటి ఫలితాలను తెలిసికోడం ఆధునిక వైద్యవిజ్ఞానంలో ఒక పద్ధతి. ఐతే సృష్టికర్త మానవత్వంపైన చేయబూనుకున్న అద్భుతమైన ప్రయోగానికి గురైన దౌర్భాగ్యుడా ఈ మురారి!

బయట ఎండ నిప్పులు చెరిగిపోసే వైశాఖమాసపు మధ్యాహ్నవేళ. గాలి కదలాడని గదిలో కూర్చుని అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో ఓసారి మురారి జీవితాన్ని సమీక్షించుకుంటే అదంతా నాకొక నాటకంగా మాత్రమే భాసిస్తోంది. ఇటీవల నాటకరంగంలో ఎన్నో మార్పులొచ్చాయి. పాత్రల్ని సృష్టించి 'నువ్వు లోభివి' 'నువ్వు వేదాంతివి' 'నువ్వు ఆదర్శవాదివి' అంటూ వాటిని రంగంపైన ప్రవేశపెట్టి, ఆ తరువాత రచయిత నిర్లిప్తంగా, తటస్థుడుగా పరిణామాల్ని చూస్తూ వూరుకోడం ఆ మార్పుల్లో ఒకటి. రంగంపైన పాత్రల మధ్య సమస్య తనంతటదే ఉద్భవిస్తుంది. తనంతటదే పెరుగుతుంది. సమస్యా పరిష్కారంలో మాత్రం అవసరమైతే రచయిత కలుగజేసుకుంటాడు. జగన్నాటక సూత్రధారికి గూడా ఆ పద్ధతిపైన మరులు కలిగిందేమో! సంకల్పమాత్రంచేత ఆయన తెర తొలగించేశాడు. నాటకం ప్రారంభమైంది. ఆ నాటకంలో మురారిది కీలకపాత్ర. మిగిలిన పాత్రలన్నీ గ్రహం చుట్టూ తిరిగే ఉపగ్రహాల్లా మురారి చుట్టూ పరిభ్రమిస్తాయి.

విషాదకరమైన విషయమేమిటంటే, మురారి నాటకంలో నేను ప్రేక్షకమాత్రుణ్ణి మాత్రమే కాను. అందులో నా పాత్ర గూడా కొంత వుంది. అదంత చెప్పుకోదగ్గదిగా యితరులకు గోచరింపకపోవచ్చు. చేతులు కాలినతర్వాత ఆకులుపట్టుకుని లాభంలేదుగాని, నిజానికి నేనొకప్పుడు ఆ నాటకంలో ఒక మార్పును, ఒక మలుపును సాధింపగలిగి వుండే వాణ్ణి. ఐతే ఆ మార్పుగానీ, మలుపుగానీ మురారిలో మాత్రం గాదు. చలదూర్మికాసంక్షుభితమైన సాగరాన్ని చేతులబలంతో సంతరింపగలిగినవాడెలాగైతే లేడో, అలాగే మురారిలో మార్పు సాధించగలవాడూ లోకంలో లేడు! అందుకే నా ఏడుపు మురారిని గురించికాదు! రాధని గురించి.

రాధ! రాధ నా మనసు కొక బాధ. హృదయాని కొక వ్యథ. మహోన్నత పర్వతశృంగం మీద నిశ్చలంగా నిలబడివున్న దేవాలయాన్ని చూచినప్పుడు రాధ నాకు జ్ఞప్తికి వస్తుంది. వినీలాకాశానికి అడ్డంగా, గభీర నిశీథసమయంలో లక్షదివ్వెలతో వెలిగిపోతున్న గాలిగోపురాన్ని చూచినప్పుడు రాధ నా తలపుల్లో ఇల్లు కట్టుకుంటుంది. అంతేమరి! ఆమె నాకు కేవలం ఒక స్మృతి. అంతకంటే మరేమీ లేదు.

ఉదయం పదిగంటలప్పుడు నాలుగురోడ్ల కూడలిలో మోపెడు పుస్తకాలను మోసుకెళ్తూ సాంబయ్య గనుక నాకు కనిపించివుండకపోతే, ఇప్పుడీ కథను పునశ్చరణ చేసుకోవలసిన అవసరం కలిగివుండేది కాదు. మార్గమధ్యంలో సాంబయ్య తారసిల్లాడు. పలకరించాను. గడచిన నాలుగేళ్ళలో జరిగిన విశేషాలను ఏకరువు పెట్టసాగాడు. నిల్చున్నదా అప్పుడప్పుడే కరిగిపోతున్న తారురోడ్డుమీద! చుట్టూరా వీస్తున్నదా వడగాలి. వింటున్నదా మురారిగాథ. ఆ గందరగోళంలో గమ్యస్థాన మేదో మరచిపోయి యింటికి తిరిగి వచ్చేశాను.

మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలకల్లా మళ్ళీ సాంబయ్య ఇంటిముందర హాజరు. 'లోపలికి రా సాంబయ్యా' అంటుండగానే 'ఎందుకులే బాబూ! వెళ్ళాలి' అని చీటీ నా చేతిలోవుంచి వెనుతిరిగి రోడ్డుపైకి వెళ్లిపోయాడు. తన ముప్పైయేళ్ల జీవితంలో మురారి మొదటిసారిగా నాకు వ్రాసిన ఉత్తరం. ఆతురతగా విప్పాను. 'సాయంత్రం నాలుగుగంటల కోసారి నువ్వు నా రూముకు రాగలవా? నేను మూడు నెలల నుంచీ వ్రాస్తున్న పుస్తకం ఒకటి ఆపాటికి పూర్తి గావచ్చు. దాన్ని నీకు చదివి వినిపించాలనుకుంటున్నాను.'

ఇది మామూలు విషయంకాదు! మురారిని తప్పకుండా నాలుగుగంటలకు ఆ హోటలుగదిలో కలుసుకోవాలి. కానీ అంతవరకూ ఏంచేయడం? ఆహారం కనిపించగానే గొలుసులు త్రెంపుకోడానికి ప్రయత్నించే జాగిలాలకుమల్లే, ఆలోచన లన్నీ మురారిపైకే పరుగిడుతుంటే నిద్రమాత్రం ఎలా వస్తుంది?

* * *

దూర దూరంగా వుండి మా పాండురంగం బాబాయి విజ్ఞతను సరిగ్గా అవగాహన చేసుకోలేనివాళ్ల దృష్టిలో, ఆయన అప్పుడప్పుడూ కొన్ని అర్థం పర్థం లేనిపనులు చేస్తుంటాడు. కానీ ఆత్మీయుల్లో, సమీప బంధువర్గంలో ఆయన దూరదృష్టిని శంకించేవాళ్ళు చాలా తక్కువ. ఒక్కంత అతిశయోక్తిని సాయం తెచ్చుకోదలచుకుంటే, ఏరు ఏడామడల దూరంలో వుందనగానే పంచ పైకెగగట్టేవాటం ఆయనది! అర్థ సముపార్జనకు మానవుడు జరామరణాలు లేనివాడిలా కృషిచేయాలన్న పూనిక ఆయన జీవిత బృహత్కథలో ఎక్కడబడితే అక్కడే గోచరిస్తుంది. ఆయన చేబట్టిన న్యాయవాదవృత్తి అందుకు బాగా తోడ్పడింది. కానీ ధనార్జనకోసం ఆయన పెడత్రోవలు త్రొక్కినట్లు చెప్పడానికిమాత్రం నిదర్శనాలు లేవు. పాండురంగం బాబాయి లోకజ్ఞుడు. లోకంచేత వ్రేలెత్తిచూపించుకోకుండా బ్రతకడమెలాగో, ఆయనకు తెలిసినట్టు మరొకరికి తెలియదు.

అలాటి పాండురంగం బాబాయి రాధకు పుట్టినరోజు పండుగ జరుపబోతున్నాడని తెలిసినప్పుడు, నేనొక క్షణంపాటు ఆశ్చర్యంతో బిగుసుకపోయాను. రాధ పుట్టిన పదిహేనేళ్లకు ఆమె పుట్టినరోజుకు ప్రాధాన్యత నివ్వడంలో బాబాయి వుద్దేశ మేమిటి? రాధ పుట్టుకకు గూడా సార్థక్యత వుందన్న విషయాన్ని ఆయన యింతకాలానికి పసిగట్టగలిగాడా? ఏమిటో, మొదట నాకంతా అగమ్యగోచరంగా వుండిపోయింది. ఏమైతే నాకెందుకు? రాధ పుట్టినరోజు పేరిట నాకొకపూట విందుభోజనం సమకూరింది. అదీ తోటలో, వెన్నెల్లో!

జరుగుతున్నది శరదృతువేమో, మల్లెపువ్వులాటి వెన్నెల స్పర్శకు పులకించిపోతున్న బాబాయిగారి పూలతోట ఆకాశగంగలో తానమాడి అప్పుడే గట్టెక్కుతున్న దివ్యసుందరిలా సాక్షాత్కరించింది. చెట్లక్రింద వెలుగుచీకట్ల ముగ్గుల్ని చూస్తూ కుర్చీలో కూచున్నాను. విందుకు వచ్చిన వాళ్లందరూ పది పన్నెండు మందికన్నా ఎక్కువలేరు. ఇంకా ఒకటి రెండు కుర్చీలు ఖాళీగానే వున్నాయి. పండుగంతా ఆమెదే అయినా రాధ ముఖంలో మాత్రం నే నాశించినంత ఉత్సాహోద్వేగాలు వుట్టిపడటం లేదు. ఎవరోగానీ చాలా శ్రద్ధ తీసుకుని ఆమెను అలంకరించినట్టున్నారు. ఆ అలంకరించిన వాళ్లు అందమనేది బజారునుంచి యింటికి దిగుమతయ్యే ముడిసరుకని భ్రమిస్తున్నారేమో

నాకు తెలియదు. నువ్వు రోజూ నీరుపెట్టు, పాదు దిద్దు, కొమ్మల్ని సొగసుగా కత్తిరించు, ఎన్ని సొబగులు చేసినా శుకపిక సైన్యంతో వసంతుడు తరలిరానిదే వనలక్ష్మికి శోభ లేదు. మూడేళ్ళ రాధను భుజాన కూర్చోబెట్టుకుని తోటలో పరుగులు దీసిన బాల్యక్రీడ నిన్న మొన్నటిదిగానే కన్పిస్తున్నా, ఆమె కప్పుడే పదిహేనేళ్ళు గడచిపోయాయి. ఈ వయస్సులో ఆమెకు కృత్రిమాలంకారాలు అనవసరం!

నేనక్కడికి వెళ్ళేసరికి 'స్విచాన్' చేయని విద్యుద్దీపంలా వున్న ఆ సమావేశంలో కొంత సంచలనం కలిగినమాట నిజమే! కాని ఖాళీగావున్న కుర్చీలు ఎవరికోసమయితే వుద్దేశింపబడి ఉన్నాయో, వాళ్లు వచ్చేదాకా ఆ దీపం వెలిగే సూచనలు కనిపించడం లేదు. 'ఏమిట్రా బాబూ, నువ్వూ ఆలస్యంగానే వచ్చావు?' అంటూ బాబాయి ఆహ్వానించాడు. 'మునుపటి మనిషా మరి, ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు గదండీ!' అంది రాజేశ్వరి పిన్ని. 'నువ్వలా వెళ్ళవే అమ్మా, అన్నయ్య నిక్కడ కూచోనీ' అంటూ. రాధ లేచి నిల్చోబోయింది. 'ఎందుకులే రాధా! నేనిక్కడే కూచుంటాను. ఎంతసేపు—ఓ అరగంటసేపు తతంగమే కదా' అంటూ నేను దూరంగానే కూచున్నాను. రాజేశ్వరి పిన్ని చీరచెరగులోనుంచి వస్తున్న సెంటువాసన లొకవైపున, బాబాయి చుట్టతాలూకు పొగమబ్బు లొకవైపున, మధ్యలో వుక్కిరిబిక్కిరౌతూ బోనులో తగులుకున్న లేడిపిల్లలా రాధ అదే కుర్చీలో కూలబడిపోయింది.

బాబాయి ఒక పొగచుట్టను పూర్తిగా కాల్చి నుసిచేసిన తర్వాత మరేం చేయడానికీ పాలుపోక టేబిల్ పైకి వంగి పిన్నివైపు చూస్తూ "గంట ఏడున్నర కావస్తోంది గదూ! అతడింకా రాలేదే" అన్నాడు.

"వస్తాడు. ఈపాటికి వస్తుంటాడు" అని భర్తగారికి భరవసాయిచ్చి "ఒకవేళ ఆ అబ్బాయి మరచిపోయాడేమోనండి" అంటూ అంతలో నిరుత్సాహపడిపోయింది రాజేశ్వరి పిన్ని.

"ఆ రాబోతున్న దెవరో తెలుసుకోవచ్చా పిన్నీ!" కుతూహలంతో ప్రశ్నించాను.

"చెప్పవచ్చునా, కూడదా' అన్నట్లు పిన్ని బాబాయి ముఖంలోకి చూచింది. ఆమె అమాయకత్వానికి జాలి పడుతున్నట్లు బాబాయి ఓసారి మెల్లగా నవ్వి "తినబోతూ రుచులడగడ మెందుకురా బాబూ! అతడు రాబోతున్నాడుగా! చూద్దువుగానీ వుండు" అన్నాడు.

ఆ రాబోతున్న అతిథిపట్ల బాబాయి నాలో ఉత్కంఠ రగిలించాడని ఒప్పుకోక తప్పదు. చుట్టుపట్ల ఆకులు గలగలమన్నప్పుడు, కొమ్మలు రెపరెపలాడినప్పుడు ఆ అతిథి వచ్చేస్తున్నాడనే అనుకున్నాను. కాని అతడు రాలేదు. గంట ఎనిమిదయింది. మళ్ళీ పదిహేనునిమిషాలు గడచిపోయాయి. పరధ్యానంలో వుండగా చేయి ఎప్పుడు జేబులోకి పోయిందో తెలియదు. ఎప్పుడు పైకివచ్చిందో తెలియదు. తెలివితెచ్చుకునేసరికి వ్రేళ్లమధ్య సిగరెట్టు నలిగిపోతోంది. బాబాయి నావైపు చూడ్డంలేదు, గనుక సరిపోయింది. ఒకవేళ చూచిగూడా చూడనట్టు నటిస్తున్నాడేమో! మనిషి గుర్రమనీ, మనసు కళ్లెమనీ ఎవరోగానీ గొప్ప సత్యాన్ని సెలవిచ్చారు. ఈ కళ్లెం రౌతు స్వాధీనంలో లేనప్పుడు గుర్రం ఎప్పుడో ఒకప్పుడు కొంపముంచి తీరుతుంది. జాగ్రత్త పడడం ఎందుకైనా మంచిది. పైకిలేచి మెల్లగా పదిబారలు నడచి రావిచెట్టు వెనుకవైపున భూమిలోనుంచి పైకి తేలిన వేరుపైన కూర్చుని సిగరెట్టు ముట్టించాను.

"అన్నయ్యా!"

ఉలికిపడి వెనుదిరిగి చూచాను. ఆమె రాధ. అదే చెట్టుక్రింద, యింట్లోనుంచీ వినవస్తున్న రేడియోపాటకు అనుగుణంగా, చిన్నిపాదాల్లో మువ్వలు ఘల్లుఘల్లుమంటుండగా వచ్చీరాని నృత్యమాడిన రాధగాదు! ఈమె పదిహేనేళ్ల రాధ. గులాబీపువ్వు వన్నె పావడా కట్టుకుంది. వినీలగగనంలాంటి దావిణీ వేసుకుంది. పాపటలోనుంచీ వదులుపడి కురులు కొన్ని నుదుటిపైన వ్రేలాడుతున్నాయి. ఆ క్షణంలో ముగ్ధమోహన సౌందర్యమంతా మా రాధ సొమ్మేననిపించింది. కానీ ఆ ముఖంలోని నిర్వేదం? ఆ నిర్వేదాన్ని ఎలా వర్ణించను!

"అదేమిటి రాధా! నువ్వూ యిలా వచ్చేశావ్" అన్నాను.

"నీ కళ్లకు కూడా నేను పెద్దదాన్నయిపోయానా అన్నయ్యా" అంటూ రాధ నాముందర నేలపైన కూర్చుంది.

"అదేమిటి రాధా! ఓరోజు నేనీ చెట్టుక్రింద నిన్ను పడవేసేశాను. జ్ఞాపకముందా? పిన్నితో చెబుతావేమోనని భయపడ్డాను. కానీ నువు చెప్పలేదు" అన్నాను.

"అవునులే అన్నయ్యా! నువు నన్ను మోసేంత కాలం మోసావు. ఆరేడేళ్లు వచ్చేసరికి మోయలేక క్రిందపడేసేశావు. ఆ తర్వాత యిటీవలిదాకా మాట్లాడనైనా మాట్లాడేవాడివి. ఇప్పుడదీ కరువైపోయింది. అంతకంతకూ నువు నాకు దూరమైపోతున్నావన్నయ్యా" అంది రాధ.

"అబ్బే, యిదంతా నీ ఊహాగానం రాధా! ఇది బ్రతుకు కదా! ఇంకా బాల్యంలో వున్నట్టే వుండాలంటే వీలవుతుందా చెప్పు" అన్నాను.

రాధ నాలుగైదు క్షణాలపాటు మౌనంగా వుండిపోయింది. నేలమీద వ్రేలితో గీతలు వేస్తూ తల దించుకునే "రెండు మూడు నెలలనుంచీ యింట్లో క్రొత్తగా ఓగోల ప్రారంభమైందన్నయ్యా! అతగాడెవరో నీకు తెలుసుననుకుంటాను" అంది.

సిగరెట్టు పీకను అవతలికి విసిరి "నువ్వా 'అతగాడు' అంటూ సర్వనామమే ఉపయోగిస్తే నాకేం తెలుస్తుంది రాధా" అన్నాను.

"అతడిపేరు మురారి!" అంది రాధ.

"మనం యిప్పుడు వేచివుండడం ఆ మురారి కోసమేనా రాధా?"

"అవును. అతడి నాన్నగారో, తాతగారో నాన్నగారి దగ్గర క్లైయింటట. ఆవూరికి ఈయన ఒకటి రెండుసార్లు వెళ్ళి వచ్చారట. భూమి పుట్రా, నగలూ నట్రా అంతా నాలుగైదు లక్షల ఆస్థట. వాళ్లింట్లో ఒక పడినిండుకూ ఉంగరాలే వున్నాయట!"

మా బాబాయి దూరదృష్టి ఎంతటి తీక్ష్ణమైందో నాకప్పుడు మాత్రమే అర్థమయింది.

ఉన్నట్టుండి రాధ తలపైకెత్తి "నా పెళ్ళికిప్పుడేం తొందరన్నయ్యా! నువ్వు నాన్నగారితో చెప్పవూ" అంది.

"ఎందుకురాధా! ఆడబిడ్డంటే అర్థమేమిటో తెలుసా? ఎక్కడ అనడానికి 'ఏడ' అని వున్నట్టే అక్కడ అనడానికి 'ఆడ' అని ఒక రూపాంతరం వుంది. ఆడబిడ్డ ఎన్నటికయినా 'ఆడ' బిడ్డేగానీ, 'ఈడ' బిడ్డమాత్రం కాదు. అంటే ఏమిటి? ఆడబిడ్డ ఎరువు సొమ్మన్నమాట! మరి ఎరువుసొమ్ము బరువు చేటేగదా రాధా!"

రాధ శూన్యంగా నాకళ్ళల్లోకి చూచింది. లోకంలో కనీసం ఒక్క వ్యక్తి అయినా తన హృదయాన్ని అర్థం చేసుకోనందుకు ఆమెకు ఆశాభంగం కలిగివుంటుంది. కాని, ఈ క్షణాన, నా చూపుకు, బుద్ధికీ అందుబాటులో లేని ఏసుదూర సుందరసీమలోనో గ్రుమ్మరుతున్న రాధా! నేను నీ హృదయాన్ని అర్థం చేసుకోగలిగాను. తల్లినీ, తండ్రినీ, తోబుట్టువుల్నీ పుట్టి పెరిగిన పరిసరాల్నీ వదలిపెట్టి దూరంగా వెళ్ళిపోవడానికి అవసరమైన తెగువ అప్పటికింకా నీలో ఉద్భవంకాలేదు. భర్త పరిష్వంగంలో స్త్రీ కోసమై ప్రకృతి నిక్షేపించివున్న అనిర్వచనీయానందానుభూతుల్ని నువ్వప్పటికింకా కలగనలేదు.

ఇంతలో బాబాయి పిలుపు వినిపించింది. ఆ పిలుపులో అతిథులరాక వల్ల కలిగే సంభ్రమం వ్యక్తం కాలేదు. ప్లీడరుగా బాబాయి ఓటమిని తేలిగ్గా తీసుకోడానికి అలవాటుపడిన మనిషి. అతిథులు రానందువల్ల ఏర్పడిన మందకొడితనాన్ని మభ్యపెట్టడం కోసం ఆయన అక్కడున్నవాళ్ళ నందరినీ తనమాటల వెల్లువలో ముంచేస్తున్నాడు.

"ముప్ఫైరెండులో కాబోలు, మొదటిసారిగా ఆవూరెళ్ళాను. స్టేషనుకు పన్నెండు మైళ్ళ దూరంలో వుందావూరు. గవర్నరు కయినా సరే కట్టెబండి తప్పా మరొక యానసౌఖర్యంలేదు. మూడువైపులా కొండలు. మరో వైపున పంట పొలాలు. మనం కాశ్మీరాన్నిగురించి కలలుగంటుంటాం ఆ తరిగొండ ప్రాంతాన్ని ఒకసారి చూస్తేచాలు. కాశ్మీరం ఎలా వుంటుందో కొంచానికి కొంచెం వూహించుకోవచ్చు."

బాబాయి ఓక్షణం ఆగి తనకథ పట్ల అందరూ సావధానంగా వున్నారని నిర్ధరించుకున్నతర్వాత మళ్లీ ద్విగుణీకృతోత్సాహంతో ప్రారంభించాడు.

"ముక్కోణాకృతిగా వున్న కొండల కడ్డంగా వుంది నీరన్న చెరువు. చెరువుక్రింద ఒకటే ప్లాటు. మున్నూరెకరాలు. ప్లాటు ప్లాటంతా వెంకట శివయ్య గారిదే! ఇంకొకరి కక్కడ ప్రవేశంలేదు." అని బాబాయి టేబిల్ చుట్టూ కూచున్న బంధువర్గాన్నొక

సారి కలయజూచి "వెంకట శివయ్యగా రెవరో వీరిలో చాలామందికి తెలుసు ననుకుంటాను" అన్నాడు.

వెంకట శివయ్యగారినిగురించి తెలియక పోవడ మేమిటి? ఆయన మామిడి తోపుల ప్రశస్తినిగురించి బొంబాయిపళ్ల మార్కెట్టులో అడగాలి. కలకండలా కంటికి కోరగించే తరిగొండ చెరకుబెల్లం నాణ్యతను గురించి మదరాసు గిడ్డంగుల్లో విచారించాలి. ఆయన వ్యవహార కౌశలాన్నిగురించి తెలుసుకోవాలంటే హైకోర్టు వకీళ్లతో సంప్రదించాలి. కానీ యిప్పుడు బాబాయి వెంకటశివయ్య గారినిగురించి ఎందుకు చెబుతున్నట్టు?

బాబాయికథ వేదాంతంలో పడ్డట్టుంది. "నిరుపేదలకు కుక్క మురికి సంతానం. కోటీశ్వరులకి గొడ్డరికం. విధితలలోవున్న విచిత్రమే ఇది! వెంకట శివయ్య గారికి బిడ్డల్లేరు"

సమావేశంలో ఓమూలగా కూర్చుని వనికిపాట్లు పడుతున్న వృద్ధు డొకతను,—ఆయన రాజేశ్వరి పిన్ని వైపున దగ్గిరచుట్టం "అయ్యో పాపం, ఆశివయ్యగారు కాస్తా దాటుకుంటే ఆస్తి గతేంకావాలి?" అంటూ పరితాపాన్ని వెలిబుచ్చాడు.

"ఆ దాటుకోడ మేదో రెండేళ్ళకుముందే జరిగి పోయింది మావయ్యా! వెంకటశివయ్యగారు ప్రస్తుతం కైలాసవాసులు" అన్నాడు బాబాయి.

"ఐతే ఆస్తి?" ఉత్తపుణ్యానికి బెంగపడిపోతూ ఎవరో ప్రశ్నించారు.

"ఆస్తికేముంది? అది నిక్షేపంగా ఆయన దత్తపుత్రుడికి సంక్రమించింది"

"ఎవరుబాబాయ్ ఆ అదృష్టవంతుడు?" ఈసారి నే నేఅడిగాను.

"అతడే మురారి" అన్నాడు బాబాయి.

ఒకానొక గొప్పనవలలో సుదీర్ఘమైన మొదటి ప్రకరణం చదివి ముగించినంత 'రిలీఫ్' కలిగింది నామట్టుకు నాకు!

తొమ్మిదిగంటలతర్వాత, అభ్యాగతిని మనసు వచ్చి రాక ఆదరించే గృహిణిలా విందుభోజనం టేబిల్ పైకివచ్చింది. భోజనంతోపాటు అనుపానంగాబాబాయి మురారినిగురించి చెప్పుకపోతున్నాడు. వెంకట శివయ్యగారు దత్తత తీసుకునేనాటికి మురారి నాలుగేళ్ళవాడట. మురారికి తల్లి దండ్రు లున్నారు. మురారి మోచేతిగంజికోసం ఆశించుకుని వున్నవాళ్లందరిలోనూ ఆ తల్లిదండ్రులు ముఖ్యులు అని చమత్కరించాడు బాబాయి.

"పోనివ్వండినాన్నా! ఎంతసేపని చెబుతాడు" ఇంతసేపటికి రాధగూడా కలుగజేసుకుంది.

"లేదంటే మురారి ఆస్తిపాస్తుల సంరక్షణకోసం వెంకటశివయ్యగారు నియమించిపోయిన ధర్మకర్తలు ముగ్గురిలోనూ ఆ నరసింహం ఒకడు. రెండోవాణ్ణి నేను. మూడోవాడు సాంబయ్య" అంటూ బాబాయి కథను ఒకకొలిక్కి తెచ్చేశాడు.

ఆసాంబయ్య ఎవరో! ప్రశ్న పెదవి చివరిదాకా వచ్చింది. కానీ అడగడానికి ధైర్యంచాలలేదు. ఆ రాత్రంతా జాగరణతో నే కాలంగడపడం నా అభిమతం కాదు.

ఐనా ఆరాత్రి బాబాయిదగ్గర సెలవుతీసుకోడానికిముందుగా సంశయనివృత్తికోసం మరొకప్రశ్న అడగకుండా వుండలేకపోయాను.

"ఐతే ఈరోజు మురారి రాకపోవడానికి కారణ మేమైవుంటుంది బాబాయ్? రైలు తప్పిపోయివుండదు గదూ!"

"రైలు తప్పిపోవడ మేమిటి? అతగాడిప్పుడు ఈవూళ్ళోనేవున్నాడురా బాబూ! కాలేజిలో చదువుకుంటున్నాడు. ఇది మొదటిసంవత్సరం, నాలుగురోజులక్రిందట తప్పకరావలిసిందని హెచ్చరించి వచ్చానుకూడా! వాడికి మతిమరపెక్కువలే! మరచిపోయివుంటాడు" అన్నాడు బాబాయి.

అజీర్ణరోగికి లభ్యమైన మధురాహారంలా రాత్రి గడవనూ గడవనూ వెన్నల మరీ ఆర్ద్రమైపోయి ముఖం మొత్తుతోంది. తలకు రుమాలాచుట్టుకుని చల్లటిరోడ్డుపైన తూలుతూ తూలుతూ యిల్లుచేరుకునేసరికి రాత్రి మలిజాముకూడా పూర్తిగావచ్చింది. పడకపైన పడుకోబోతుండగా ఓ చిత్రమైన ఆలోచన స్ఫురించింది. బాబాయికుటుంబంలో ఆయింటిలో అడుగైనా పెట్టి ఎరుగని మురారి ఎంతసంచలనాన్ని కలిగించగలిగాడు? ఆకాశాన ఎక్కడోవున్న గ్రహాలు మానవుడి జీవితంలో ఫలాఫలాలు నిర్ణయిస్తాయని జ్యోతిష శాస్త్రజ్ఞులు చెబుతారు. ఈ మురారిగూడా మా

బాబాయి పాలిటికి ఓ గ్రహమై కూచున్నాడు. కానీ యిది దుష్టగ్రహమో, శుభగ్రహమో యిప్పుడిప్పుడే నిర్ధరించడం సాధ్యంకాదు. ఐనా ఒకవిషయం మాత్రం తథ్యం. జామాతను దశమగ్రహ మన్నారు. ఏతద్గ్రహ వీక్షణమాత్రంచేత కుటుంబంలో కొంత అలజడి కలగడంలో ఆశ్చర్యమేమీ లేదు!

* * *

బాబాయిగారి పూలతోటలో విందు జరిగిన తరువాత ఆరునెలలకు గానీ మురారిని కలుసుకోడం తటస్థించ లేదు. ఆలోపల మురారిని గురించి ఓ విచిత్ర వృత్తాంతం మాత్రం వినగలిగాను. అతడిప్పుడు కాలేజిలో చదువుకోడంలేదు. ఓ రాత్రికిరాత్రే గది ఎలావుందో అలాగే వదిలిపెట్టి అతడు వూరికి వెళ్ళిపోయాడు. తదనంతరం పదిరోజులకు సాంబయ్య వచ్చి కాలేజికీ, హాస్టలుకూ చేరవలసిన డబ్బు ముట్టజెప్పి పరుపూ ట్రంకూ ఎత్తించుకుని వెళ్ళాడు.

ఈ వార్తను మొదట నా చెవికి చేరవేసింది రాధ. "కారణ మేమై వుంటుంది రాధా?" అంటూ విస్తుపోయాను. "ఏముంటుందిలే అన్నయ్యా! ఆ లెక్చరర్లు చెప్పే దేమిటో అతడి బుర్రకెక్కి వుండదు" అంది రాధ.

కానీ బాబాయి వేరొక కారణం చెప్పాడు.

"వాడిందాకా చదివిందే చాలు. ఇంకా చదివి వాడా చదువుల్ని ఏంచేసుకోను! పరీక్షలు వ్రాసి పట్టాలు సంపాదించి ఉద్యోగం చేయవలసిన గ్రహచారం వాడికేముంది గనుక!" అని బాబాయి మురారి సంవత్సరాదాయం మ్రోల కలెక్టరు జీతంరాళ్ళు ఏపాటివో నాకు విడమరచి చెప్పడానికి ప్రయత్నించాడు.

రాజేశ్వరిపిన్ని మాత్రం తక్కువ తిన్నదేమిటి ఆమెగూడా తన వివేకం ప్రసరించినంతమేరలో మురారి పలాయనానికి ఓ కారణం ఊహించగలిగింది. "పంటకళ్ళంలో పావురంలా కాస్త కమ్మటి భోజనానికి అలవాటుపడిన కుర్రాడు. అతడికి హాస్టలు సాంబారుమెతుకు లేం రుచిస్తాయి పాపం!" జాలిగా అంది రాజేశ్వరిపిన్ని.

కానీ ఏనుగను గురించిన గ్రుడ్డివాళ్ళ అంచనాలను అంత గ్రుడ్డిగానే విశ్వసించడానికి నాకు మనస్కరించ లేదు. విశ్వసనీయవర్గాల్లో వాకబుచేయగా అసలు కారణ మేమిటో రూఢిగా తెలిసింది.

ఉన్నట్టుండి ఎవరైనా చెబితే ఈ కారణం నమ్మడానికి వీలుగాలేని మాటమాత్రం వాస్తవమే! కాని యిది యథార్థం. మురారి హాస్టల్లోనుంచీ పారిపోవడానికి కారణం దయ్యాలు!

ఈ దయ్యాలు మురారిని ఎంతగా వేపుకతిన్నాయో తెలిస్తే, ఆ తరువాత ఎవరైనాసరే మురారి హాస్టల్లోనుంచి పారిపోయినందుకు సానుభూతి ప్రకటించక తప్పదు.

కట్టడాలను మినహాయించి చూస్తే మురారి చదువుకున్న కాలేజి ఓ కీకారణ్యంలా కనిపిస్తుంది. దయ్యాల చరిత్ర తెలిసిన విజ్ఞులు అది పిశాచావాసానికి అన్ని హంగులూ కలిగివున్న ప్రదేశమేనని యిట్టే పసికట్టగలరు! ఐనా కాలేజిలో చేరిన ఐదారు నెలలవరకూ మురారి దయ్యాలపోరులేకుండా హాయిగానే కాలం వెళ్ళబుచ్చేశాడట! ఇంతలో ఎలా తెలిసిందో గానీ హాస్టల్లో విద్యార్థులకందరికీ మురారికి దయ్యాల మనుగడ పట్ల అచంచల విశ్వాసం వున్నట్టు తెలిసిపోయింది. బుద్ధి పుట్టాలేగానీ కాలేజి కుర్రాళ్లు కామరూపులు. వాళ్ళకు మురారిని ఏడ్పించాలని బుద్ధి పుట్టింది. ఓ దయ్యం మురారి నిద్రలేచే సరికి బయట తలుపుకు గొళ్ళెం వేసేసింది! మరో దయ్యానికి రాత్రిపూట కిటికీగుండా మురారి పరుపు మీద నాలుగైదు గులకరాళ్ళు విసరడం ఓరివాజైపోయింది. ఇంకొక దయ్యం-బహుశా కామినీ పిశాచం కాబోలు-అర్ధరాత్రి వేళ మురారి గది ఎదుట వరండాలో తారట్లాడుతూ విరహగీతికలు పాడింది. మురారి భయపడి పోయాడు. లోలోపలే కుమిలిపోసాగాడు. దయ్యాలు మరీ పెచ్చురేగిపోయాయి. రాత్రి పదిగంటలు అయ్యీ కాకముందే అవి మురారికి గవాక్షం గుండా యింతలో ముఖం చూపించి, అంతలో చెట్ల మరుగున మటుమాయం కాసాగేయి!

ఈ విషయాన్ని రాధకు చెప్పదలచుకున్నాను. కాని యిందువల్ల ఆ లేత ఎదలో కొంత ఆందోళన రగులు కొల్పడంకన్నా ప్రయోజన మేముంది? బాబాయితో గానీ, పిన్నితో గానీ చెప్పవచ్చు. కానీ తీరా ఈ పిశాచోదంతాన్ని బయటపెడితే బాబాయి యిదొక కట్టుకథ అని నవ్వేసినా నవ్వేయవచ్చు.

రాజేశ్వరి పిన్ని మరికొంత దూరంపోయి నా సత్యాన్వేషణకు జ్ఞాతిమత్సర మన్న బురఖా తగిలించినా తగిలించవచ్చు. అనువుగానిచోట మానంకన్నా మించిన శరణ్యం మరొకటి లేదు!

వసంతం చివరి రోజుల్లోనో, గ్రీష్మఋతువు ప్రారంభంలోనో జ్ఞాపకం లేదు. నన్ను తోడిచ్చి బాబాయి పిన్నిని తరిగొండకు ప్రయాణం చేశాడు. అంతకు మునుపు వారం రోజు లప్పుడు నరసింహం సతీసమేతంగా వచ్చి అమ్మాయిని చూచిపోవడం జరిగింది. ఇక పిన్నికి పెళ్ళి కుమారుడు నచ్చడ మొక్కటే తరువాయి. పాండురంగం బాబాయి మూడు రోజుల పాటు బంధు లోకాన్ని సుష్టుగా మేపి, అట్టహాసం పట్టపగలుగా పెళ్ళి జరిపెయ్యడానికి సిద్ధంగావున్నాడు.

సూర్యోదయం కాక మునుపే బయలుదేరినప్పటికీ, సాయంత్రం నాలుగు గంటలకుగానీ ఆ వూరు చేరుకోలేక పోయాము. అర్రువాచిపోయిన ఎద్దులు చందన పరాగంలాంటి ఎర్రటి దుమ్మును గిట్టలతో ఎగ జిమ్ముకుంటూ బండిని లాక్కు పోతుండగా తరిగొండ ప్రకృతి దృశ్యాలు తెరలుతెరలుగా వెనుకబడ సాగేయి. చూచినంత మేరకు చిట్టడవి, అడవికి సరిహద్దు గీతలా నిలిచివున్న కొండలు, మధ్య మధ్యలో బాట కడ్డంగా పాయలు పాయలుగా పారుతున్న కొండ వూట నీళ్ళు. తెల్లగా పుల్లగా దుస్తులు తొడుక్కున్న నేరానికి మమ్మల్ని విప్పారిన నయనాలతో వింతగా చూస్తూ నిలిచిపోయే పాటకజనం. ఎంత సేపయినా యివే దృశ్యాలు వివిధ రీతుల్లో కన్పించాయి. బాబాయి తరిగొండప్రాంతాన్ని చూచి కాశ్మీరాన్ని ఊహించుకోమన్నాడు. కాశ్మీరు ప్రకృతి రమణీయత ఒక చోట కామించరాని దివ్యాంగన యొక్క శరీరలావణ్యంతో ఉపమించ బడింది. మరి తరిగొండ ప్రాంతం అందంలో జబ్బుపడి లేచిన పన్నెండేళ్ల అమ్మాయి శరీర సౌష్ఠవం లాటిది. ఈ అందంలో ఆర్ద్రత లేదు!

బండి చెరువుకట్టపైన తాబేటి నడక నడుస్తుండగా మరవ కావల మర్రిచెట్టు ఊడల సందుల్లో నుంచి ఆ వూరి బాహ్యస్వరూపం నయన గోచరమైంది. చుట్టూరా రెండడుగుల గోడలపైన మట్టి గొట్టుకపోయిన పూరికప్పులతో ఈసురోమంటున్న వందలాది పాకలు, మధ్యలో నాలుగైదు పెంకుటిండ్లు, ఒక వారగా, పది గ్రామాల పాళేగాడి పాతదేవిడీ లాంటి మేడ ఒకటీ, ఇవి తొలిమాపుకు కన్పించాయి. భారతదేశం పల్లెటూళ్ళ దేశం. కానీ ఏ పల్లెటూరూ నాకు తరిగొండలా కనిపించలేదు. అంచులు చిరిగి శిథిలమై పోతుండగా, మధ్య జరీపువ్వుల్లో పోగులు జారి పోతుండగా, చిక్కని పరిగతో పమిట చెరగు మాత్రం పళపళలాడిపోతున్న సిల్కు చీరలాంటిదీ వూరు!

బండి సింహద్వారాన్ని దాటి, పశువులకొట్టాల మధ్యలోనుంచి సరాసరి మేడముంగిటకే వెళ్ళి ఆగింది. అది రెండంతస్తుల మేడ. బొత్తిగా కిటికీలు లేవని చెప్పడానికి వీలులేదు గానీ, వున్నవి గూడా గాలినీ, వెలుగునూ లోనికి పోనివ్వడం లేదు. లోపలి గదుల్లో మిట్ట మధ్యాహ్నల్లో గూడా దీపం వెలిగించుకోవలసివస్తే, అందుకు ఆశ్చర్యపడవలసిన అవసర మేమీ వుండదు. అది హోల్ సేల్ వ్యాపారి సరుకుల్ని నిలువ చేసివుంచుకోడానికైతే అద్భుతమైన కట్టడం. మానవ నివాసానికి అదెంతవరకూ ఉపయుక్తమన్నది, ఆరోగ్య శాస్త్రాన్ని కాస్త తికమక పెట్టే విషయం!

వరండాలో మిత్రులమధ్య కూర్చుని పేకాటలో నిమగ్నుడైవున్న నరసింహం కూర్చున్నచోటునుంచి కదలకుండానే మా రాకపట్ల పెద్ద గొంతుకతో అత్యంతానందాన్ని ప్రకటించాడు. ఎదుటివారి ఊఁ ఆఁలకైనా ఎదురుచూడకుండా ఏకధాటిగా కుశలప్రశ్నలు కురిపించిన రెండు నిమిషాలసేపట్లో అతడు రాజేశ్వరి పిన్నిని మూడుసార్లు అక్కయ్యా అనీ, రెండుసార్లు వదినా అనీ సంబోధించాడు. పిన్ని అతడికి అక్కయినా, వదినయినా అందువల్ల కొంపమునిగే దేమీ లేదు. కాని పేకాటలో ఈ కంగారుకామయ్య గతి ఏమయ్యేటట్టు?

ఇంతలో సుడిగాలిలా వచ్చి విరుచుకపడింది సుందరమ్మత్త!

సుందరమ్మను నేను అత్త అని వ్యవహరించడం ఊరికే ఉబుసుపోకకు మాత్రం కాదు. నే నెవరో పిన్ని నడిగి తెలుసుకున్న తర్వాత, మే మక్కడున్న రెండు రోజులపాటు సుందరమ్మ నన్ను సాక్షాత్తు అల్లుడిక్రిందే జమకట్టింది. ఆ సున్నితమైన పరిహాసాలు, కనిపించినప్పుడల్లా లేచినిల్చుని చెరగు సవరించుకుంటూ ముఖంలోకి సిగ్గునూ, పెదవులపైకి మందహాసాన్ని తెచ్చుకోడంలోగల తీరుతెన్నులూ, వాటినిచూస్తుంటే ఏ యువకు డయినా సుందరమ్మత్తకు అల్లుడయ్యే అవ

కాళంకోసం అర్రులుచాచకమానదనిపించింది. కాని యిందులోవున్న చిక్కల్లా ఒక్కటే! సుందరమ్మత్తకు ఒక్కగానొక్క కూతురు మాత్రమే వుంది. ఆమెకు పెళ్ళయి నాలుగేళ్లయింది. అప్పటినుంచీ అల్లుడు యింట్లోనే వుంటున్నాడు. అతడు విడి సమయాల్లో అల్లుడుగానూ, కలహాలూ అవీ వచ్చినప్పుడు మల్లుడుగానూ ఆ యింటికి వుపకరిస్తున్నాడని ఆతర్వాత తెలిసింది.

భార్య వరండాలో అడుగుపెట్టిన మరుక్షణంలో నరసింహం పరామర్శల తుపాను హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది. భర్తగారి సాన్నిధ్యంలో జంకుగొంకులు లేకుండా నిర్భయంగా మాట్లాడి సుందరమ్మత్త తనకా యింట్లో వున్న స్థానాన్ని మాకు వ్యక్తం చేయదలచుకున్నదేమో, నాకు తెలియదు. కానీ ఆమె మమ్మల్ని పది నిమిషాలవరకూ అక్కడే నిలవేసినమాట మాత్రం నిజం! ఆపిమ్మట మేము ఏభై, అరవై మైళ్లు ప్రయాణం చేసివస్తున్నామన్న సంగతి ఆమెకు మెరపులా తట్టిందేమో, ‘ఒరే రాముడూ! ఒసే రంగీ!” పాలూ, పండ్లూ, చాపా’ అంటూ గృహాంతర్భాగానికి వెళ్లిపోయింది.

రాజేశ్వరి పిన్ని సుమారుపాటి పట్టణంలో పుట్టి అంతకంటే పెద్దనగరంలో కాపురంచేస్తున్న గృహిణి. ఆమెకు పల్లెటూళ్లు కొత్త. వంచిన నడుము పైకెత్తకుండా ఆడవాళ్లెలా కలుపు తీయగలుగుతున్నారు? కావలి లేని మిరపతోటలలో దొంగ లెందుకు కాయగూరల్ని తస్కరించడంలేదు? పల్లెటూళ్ళల్లో ఎనుబోతులకు గూడా ఈదడం నేర్పిస్తారా? త్రోవ పొడుగునా రాజేశ్వరి పిన్నికిలాటి విడ్డూరాలే కన్పించాయి. అన్నింటికన్నా ఆ రెండంతస్తుల మేడ పిన్ని పాలిటికి మయసభే అయిపోయింది. ‘ఇది లైబ్రరీ ఏమో’ అని ఆమె తలుపులు తెరచిన గదిలో బెల్లపు ముద్దలు కనిపించాయి. ఆమె ఉద్దేశ ప్రకారం అతిథులెవరైనావస్తే వాళ్ళు కూచోదగిన గదిలో కత్తులూ కొడవళ్ళూ బానలు, మోకులు కనిపించాయి. ఎవడో ఒకతలమాసినక్లెయింటు తెచ్చి యింట్లో పడవేసిన రెండుమణుగుల చింతపండుతో, ఒక మూట వేరుశనగకాయలతో, బుట్టెడు మామిడిపళ్లతో తృప్తిపడగలిగిన రాజేశ్వరిపిన్నికి ఆ యింట్లో ఒక గదినిండుకూ చింతపండే కనిపించింది. హాల్లో పైకప్పు దాకా పేర్చివున్న వేరుశనగ మూటలే వున్నాయి. మరోచోట ఎన్నిరోజులు తిన్నా తరిగిపోనన్ని మామిడికాయలున్నాయి. ఇక యింటికి బయట ఏ కొట్టంలో చూచినా ఎద్దులూ కోడెలూ, ఆవులూ దూడలే! ఈ ‘పాడి పంటల సమృద్ధి’ అన్న డాక్యుమెంటరీ చిత్రాన్ని చూస్తూ రాజేశ్వరి పిన్ని ఒకవైపున వెరగుపడి పోతుండగా మరోవైపున లోపలనుంచి సుందరమ్మత్త ఆమె పైకి పళ్ళెరాలనిండుకూ పళ్లూ ఫలహారాలు, పుట్టతేనే, తాటిముంజలు పంపించివేస్తోంది.

నేను మాత్రం తినగలిగినంత తినిన తర్వాత ఆలోచనలో పడ్డాను. ఎంతసేపూ ఈ వార్తాచిత్రమే అయితే, యిక అసలు సినిమా ప్రారంభమయ్యేదెప్పుడు? పెద్దపెట్టున ప్రచారం జరిగి, కడకు విడుదలే గాని చిత్రంలా అయిపోతాడా ఏమిటి ఈ మురారి?

“ఎంతసేపని కూర్చుంటావు బాబూ! అలా మేడపైకి వెళ్లి రాదూ! అబ్బాయికూడా అక్కడేవున్నాడు” సమయానికి తలుపుచాటునుంచి సుందరమ్మత్త గొంతు వినిపించింది.

బయట సూర్యాస్తమయం అయిందో, లేదో తెలియడం లేదు. కాని ఆ మేడలోపలమాత్రం అర్ధరాత్రయినట్టుంది. గోడ తడివి చూచుకుంటూ మెల్లగా మెట్లెక్క సాగాను. సోపాన పంక్తి ఒకచోట మలుపు తిరగడంతో ద్వారం ఒకటి గోచరించింది. ఆ ద్వారం హాల్లోకి తెరచుకుంటోంది. ఆ హాలూ ఒక చీకటి గుయ్యారమే! ఓ వైపున వరుసగా మూడు గదులున్నాయి. ఆ మూడింటిలోనూ ఒక్క గదిలోమాత్రం దీపం వెలుగుతున్నందుకు చిహ్నంగా వోరవాకిల్లోనుంచి సన్నసన్నగా ఒక్కింత కాంతి హాల్లోకి ప్రసరిస్తోంది. ఆ వాకిలికి చేరువగా ఓ కుర్చీలో మోకాళ్లకు పెనవేసుకున్న చేతులపైన తలానించి ముద్దలా ముడుచుకుపోయివున్న ఓ నిశ్చల మానవాకారం కనిపించింది.

రెండు నిమిషాలు వేచి చూచాను. ఆ ఆకారంలో కదలిక లేదు! మెల్లగా ఓ పొడిదగ్గుదగ్గాను. కుర్చీలోవున్న వ్యక్తి ఉలికిపడి “ఎవరూ?” అంటూ తలపైకెత్తాడు.

నేనెవడినో తెలియజెప్పుకున్న తర్వాత లాంఛనప్రాయంగా స్వాగతంకూడా లభ్యమైంది.

“రండి. కూచోండి!”

హాల్లో ప్రవేశించి ఓ మంచంపైన కూర్చున్నాను. కూర్చున్న అయిదు నిముషాలకు కుర్చీలోని వ్యక్తి మళ్ళీ ఒకసారి నోరు తెరిచాడు.

"అరగంటసేపైవుంటుంది. చిన్న బాబుగారికో యింజక్షన్ చేసి పడుకోబెట్టాను. నిద్రపట్టినట్టుంది. లేపమంటారా?"

"అబ్బే ఎందుకులెండి." అని అపవారించి "ఇంతకూ ఆ జబ్బేమిటో చెప్పారుకారు" అన్నాను.

ఇంతలో గదిలోనుంచి అస్పష్టంగా ఓ ధ్వని వినిపించింది. అస్పష్టత మూలంగా అది పిలుపో, లేక మూలుగో తెలుసుకోలేక పోయాను.

"లేచినట్టున్నారు. చూద్దురుగానిరండి" అంటూ సాంబయ్య— అతడు సాంబయ్యేనని ఎలా వూహించగలిగానో చెప్పలేను— పైకి లేచాడు.

పాదాలు తడబడ్డాయి. గదిలో అడుగు పెడుతుండగా ఎందుకోకాని ఉన్నట్టుండి గుండె ఆగిపోయినట్టు ఫీలయ్యాను, తీరాగదిలో ప్రవేశించిన తర్వాత నా కళ్ళకో కొత్తలోకం ప్రత్యక్షమయింది.

ఆలోకంలో అయిదు బీరువాలు, ఒక పట్టెమంచం, నాలుగైదు కుర్చీలు-యింతమాత్రమున్నాయి. అవి చూర్ణాలుగావు, అవి గుళికలుకావు, అవి తైలాలుగావు—రెండు బీరువాలను కాళీ లేకుండా ఆక్రమించుకునివున్న ఆ ఔషధాలు మానవజీవితంయొక్క క్షణభంగురత్వాన్ని గురించి మాటిమాటికీ హెచ్చరిస్తుండగా, పాత పుస్తకాలతో నిండివున్న మిగిలిన బీరువాల క్రీనీడక్రింద మంచంపైన తలగడకానుకొని ఓ యిరవయ్యేళ్ల యువకుడు పైకప్పుకేసి చూస్తున్నాడు. అతడు పొడుగరి. అతడు రూపవంతుడు. అతడిది తీర్చిదిద్దిన అవయవ సౌష్టవం. కానీ అతడి ముఖంలో ఏదో భ్రమ, ఏదో భయం, ఏదో భావసంఘర్షణ. అతడే మురారి!

మంచం ప్రక్కన నిల్చుని, రోగివైపు చూపుడు నిగుడిస్తూ "ఇప్పుడెలావుంది బాబూ?" అని ప్రశ్నించాడు సాంబయ్య.

"నీరసంగావుంది, గుండెపోటు తగ్గిందిగానీ, వెన్నుపోటు బలమైనట్టుంది. ఇంతకుమునుపు ఈ చేతిని పైకెత్తాలంటే సాధ్యంగాలేదు." అన్నాడు మురారి.

సాంబయ్య చరచరా బీరువా దగ్గరికివెళ్ళి నాలుగైదు చూర్ణాలు ఒకటిగా కలిపి తేనెతో రంగరించి "దీన్ని పుచ్చుకో బాబూ! తెల్లవారేసరికి అన్నిపోట్లూ కుదిరిపోతాయి" అన్నాడు.

మందు గొంతుకవెంబడిజారుతుండగా ఎనిమిది వంకరలు తిరిగిపోయిన మురారి ముఖాన్ని చూస్తూ అప్రయత్నంగా నిట్టూర్చాను. మింగిన మందు మళ్ళీ పైకిరాకుండా కడుపులో కొంత స్థిమితపడిన తర్వాత మురారి నావైపోసారి చిత్రంగా చూచి, యితడెవరో చెప్పలేదే అన్నట్టు సాంబయ్యకేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూచాడు.

నాలుగైదు పొడిమాటలతో నన్ను మురారికి పరిచయంజేసి సాంబయ్య "నిల్చుండిపోయారేం బాబూ! అలా కుర్చీలో కూచోండి" అన్నాడు.

కుర్చీని మంచం దగ్గరకు లాక్కుంటూ "సాంబయ్యగారూ! నే నొకమాట చెబుతాను. మరేమీ అనుకోరుగదా!" అన్నాడు.

"చెప్పండి" అన్నాడు సాంబయ్య.

"వినడానికీ, కాని దానికీ మందులు పుచ్చుకోగూడదని పెద్దపెద్ద డాక్టర్లే చెబుతారు. మందులూ, యింజక్షన్లే మనిషికి ఆరోగ్యం ప్రసాదిస్తాయనుకోవడం పొరబాటు. చల్లటి సాయంకాలం. హాయిగా పైరుపచ్చలపైన తిరిగిరావడం మంచిది కదూ! అహఁ మీకు తెలియదనికాదు. మాటవరుసకు చెబుతున్నాను" అన్నాను.

మురారి నా సలహాను వింటూ తెల్లబోయాడు.

"సంగతి సందర్భాలు తెలియనివాళ్ళకలాగే తోస్తుంది." బేసిన్‌లో చేతులు కడుక్కుంటూ చెప్పుకుపోసాగాడు సాంబయ్య. "దాయాదులు బాబూ దాయాదులు! ఊరినిండా వాళ్ళే! పొరుగు పచ్చగా వుంటే కళ్ళల్లో నిప్పులు పోసుకుంటారు. మీకు తెలియదు గానీ ఒక్కొక్కరివి విషపు కళ్ళు! వాళ్ళ చూపు తగిలితే చాలు. మరునాటికల్లా మనిషికేదో ముంచుకొచ్చేస్తుందన్న మాటే! ఒకసారేమైందో తెలుసా? దిష్టితగిలినట్టే తగిలి, ఆపైన జ్వరంవచ్చి చిన్నబాబు రెండునెలలు పడకపైనుంచి లేవలేకపోయాడు."

దృష్టిదోషం సంగతి దేవుడెరుగు! మురారి పడకపైనుంచి లేవకపోవడానికీ, ఆ గదిలోని బీరువాల్లో నెలకొనివున్న సిద్ధౌషధాలకు ఏదో సంబంధం వుండి వుంటుందని నాకనుమానం కలిగింది.

"వెంకటశివయ్యగారు మురారిని నాకప్పగించి పోయారు. ఎందుకు? మురారికి తండ్రివున్నాడు. తల్లివుంది. బంధువులున్నారు. కానీ వెంకటశివయ్య గారు మురారిని నాకెందు కప్పగించారు?"

"ఎందుకోమరి! ఇది తప్పకుండా ఆలోచించ వలసిన విషయమే. నామట్టుకు నాకు ఒక దివ్యమైన కారణం తోచింది. మానవుడన్న తర్వాత వాడికెప్పుడో ఒకప్పుడు కించి దనారోగ్యం కలుగక మానదు. కానీ ఆ అనారోగ్యంపైన పగబట్టి, అదెంతవరకూ విజృం భించగలదో పరీక్షించి, దాన్ని నిర్దాక్షిణ్యంగా చీల్చి చెండాడగల పట్టుదల ఈ లోకంలో సాంబయ్యకు తప్పా మరొకరికి లేదేమో!

"వెంకటశివయ్యగా రప్పుడప్పుడూ చెబుతుండే వారు. 'ఏమి టనుకున్నావో సాంబయ్యా! కాలం బొత్తిగా చెడిపోయింది భార్య భర్తమాట వినడం లేదు. బిడ్డ తల్లిమాట వినడం లేదు. చేతిలో రూకలుంటే లోక మంతా బంధువులే! అందరూ పయోముఖ విష కుంభాలు. గోముఖ వ్యాఘ్రాలు. మురారిని నీ కప్ప గిస్తున్నాను. వాడికి తేనెపూసిన కత్తేదో, కన్నుబోయే కాటుకేదో తెలియదు. భద్రం, జాగ్రత్త' అన్నా రాయన. అంటూ కళ్లుమూసుకపోయారు. పోతే నేం! అడగండి. బుద్ధితెలిసిన తర్వాత ఎక్కడైనా పచ్చి మంచినీళ్ళు ముట్టుకోనిచ్చానేమో మురారి నే అడగండి."

హే భగవాన్! ఏమిటీ ఆంక్ష? ఆఖరుకు యీ మురారిని ఏం చేయదలచుకున్నావు నువ్వు! అవసరం కంటే దశాధికంగా, శతాధికంగా ఒక మానవుడికి భోగభాగ్యాలు ప్రసాదించి, అత్యవసరమైన గాలీ నీళ్లపట్లగూడా వాడికి ఆంక్ష కల్పించడంలో నీ వుద్దేశ మేమిటి !

కాదు. మళ్ళీ నేను పొఱబడుతున్నాను. ఉచితానుచితాలను పాటించకుండా భగవంతుడికీ, మానవుడిబ్రతుక్కూ ముడిపెట్టడం పొఱబాట్లలో పెద్ద పొఱబాటు. 'ఉన్నాడు' అన్న అంబరచుంబిత మహాపర్వతాలకుపైన, 'లేడు' అనే పాతాళాన్నంటే అగాధాలకు ఆవలిగట్టున ఆ భగవంతుడు వుంటే గింటే ఆయన చేసినపనల్లా ఒక్కటే! ఇంత ముడిపదార్థాన్ని సరఫరా చేశాడు. . దానిలోనుంచి మురారిలాంటి మహత్తరశిల్పాన్ని మలిచిన నిర్మాణదక్షత సాంబయ్యది !

సందేహం లేదు. సాంబయ్య మహాశిల్పి!

ముంజేతి నగడియారం లేకపోవడం చేత ఆ గదిలో కూచున్న తర్వాత ఎంత కాలం గడిచిపోయిందో ఊహకు చిక్కలేదు. సాంబయ్య[illegible]లగంగా ఏవేవో పాతకథల్ని చెప్పుకుపోతున్నా[illegible]. ఓసారి దగ్గిరి బంధువులే వెంకటశివయ్యగారికి విషం పెట్టడానికి ప్రయత్నించడం, మరొకసారి జ్ఞాతులు శూన్యం పెట్టగా ఆయన కో కాలు, చేయి స్వాధీనం తప్పి పోవడం, అటుతర్వాత మహంకాళీ ఉపాసకుడైన మంత్రాల మల్లయ్యరాక, వెయ్యినీ్న నూటపదహారు నిమ్మకాయలు, ఐదు నల్లమేకపోతులు, ఒక వీశ కర్పూరం వగైరా వగైరా...

అనంతమైన ఈ భయంకర గాథకు అంతరాయం కలిగింది మురారివల్ల! అత డున్నట్టుండి మంచంపైన లేచి కూచుని పైకప్పుకేసి చూస్తూ "అదిగో, అదిగో" అన్నాడు.

"ఏమిటీ, ఏమిటీ?" కంగారుగా ప్రశ్నించాను.

నాప్రశ్నసంగతి ఎవరూ పట్టించుకోలేదు. సాంబయ్యమాత్రం చెవిఒగ్గి ఆలకించి ఓ నిమిషం తరువాత "అవును, అవును" అన్నాడు.

ఇదేం భాష! ఓయి భగవం...కాదు కాదు. ఇక మానసబోధకన్నా గత్యంతరం లేదు. ఓ మనసా! ఈ సాంకేతిక పరిభాషకు అర్థమేమిటి?

ఇంచుమించు అయిదునిమిషాలసేపు ఆ గదిలో దుస్సహమైన మౌనమే మూర్తీభవించింది. ఆతరువాత సాంబయ్య ఓనిట్టూర్పు విడిచి "ఊఁ, ఎవరికి ప్రాప్తం వుందో!" అన్నాడు.

"ఏమండీ, సాంబయ్యగారూ! చంపకుండా ఆ విషయ మేమిటో చెప్పరాదుటండీ?" ప్రాధేయపడ్డాను.

"మీకు వినిపించలేదాబాబూ అడుగులచప్పుడు" సాంబయ్య విస్మయంగా ప్రశ్నించాడు.

"అడుగుల చప్పుడా! మేడపైన ఎవరైనా తిరుగు తున్నారేమిటి?"

"ఇదేం నిన్న మొన్నటికథా? నేనీయింట్లో గుమా స్తాగా చేరినప్పటినుంచీ వింటూనే వున్నాను." .

ఎంత 'సస్పెన్స్' అయినా, దానికీ ఓహద్దుండాలి. చిరాకుతో "పోనీలెండి సాంబయ్యగారూ! అదేమిటో చెప్పకండి. నాకు తెలుసుకోవాలనిలేదు." అనేశాను.

విసిగించీ విసిగించీ, ఆఖరుకు సాంబయ్య అసలు విషయాన్ని చాలాచప్పగా చెప్పేశాడు.

"దానికింకేంపని! సంజచీకటి పడగానే డాబాపైన పచారులు ప్రారంభంచేస్తుంది. మరేమీ కాదు. ధనపిశాచంలెండి!"

ఆరి నీతస్సాదియ్యా! ఓరిసాంబయ్యా! నువ్వు మానవమాత్రుడివి కావు. ధనపిశాచాన్నికూడా ఇంట్లో వున్న జనాభాలో అదీ ఒకవ్యక్తిగానే కలిపి లెక్కకట్టగలిగే స్తోమత మానవమాత్రుడికి వుండను.

ఇంటికిచుట్టుపట్ల ఎక్కడో భూమిలో నిక్షిప్తమై వున్న నిధినిగురించి చెప్పకపోసాగాడు సాంబయ్య. మేడపైన తరచూ పచార్లుసలిపే ధనపిశాచం ఆ నిధికి కాపుదారిగా ఉద్దేశింపబడిందట! (ఉద్దేశించినవాడు సాంబయ్యే అయివుంటాడని నాఅనుమానం) ఆ నిధి ఎవరికి ప్రాప్తంవుందో వాడు అటువైపు ఒంటరిగా వెళ్లినప్పుడు ఆపిశాచం 'నన్ను తీసుకోవా, నన్ను తీసుకోవా' అంటుందిట. ప్రాప్తంలేనివారు ఎలాగైనా కూపీతీసి నిధిని కాజేయదలిస్తే వాడు తక్షణం మండి మసైపోతాడు. తప్పదు!

భోజనానికి రమ్మంటున్నారని పిలుపు రావడంతో నాకాగదిలోనుంచి విముక్తిలభ్యమైంది. పిలుపు తెచ్చినవాడు సుందరమ్మత్త అల్లుడు. కలుపుగోరుతనంలో అతడు అత్తగారికంటే ఏడాకులు ఎగచదివినవాడిలా కనిపించాడు. అతడి పూర్తిపేరేమిటో నాకిప్పటికీ తెలియదు. సంగ్రహంగా అందరూ 'రాజా' అని పిలుస్తారు. సన్నగా, గుండ్రంగా చిన్నసైజు 'కింగ్ కాంగ్'లాంటి మనిషి. ఎప్పుడో, ఏనాడో వదులు వదులుగా సిల్కుదుస్తులు వేసుకొని వీధిలో నడుస్తుండగా, ఏభావుకుడోగానీ 'ఆహా' అని ఓ 'ఎక్స్‌ప్రెషన్' యిచ్చి 'అడుగో మైనర్ రాజా' అనేశాడట! నాటంగోలె సుందరమ్మత్త అల్లుడు అతడి పరోక్షంలో బంధులోకంలోనూ, మిత్రవర్గంలోనూ ఆ బిరుదనామంతోనే వ్యవహృతుడు.

ఆరోజు రాత్రి నాతోబాటు భోజనానికి కూర్చున్నవాడు రాజు ఒక్కడే. సాంబయ్య రాత్రిపూట భోజనం మానేసి పదేళ్ళయిందనీ, అప్పటినుంచీ పాలూ, పళ్ళూమాత్రం పుచ్చుకుంటున్నాడనీ తెలిసింది. మురారి ఔషధం సేవించాడు గనుక యిప్పుడప్పుడే భోజనానికి రాడని అతడి తరఫున సాంబయ్యే ఓమెమో జారీచేశాడు. సుందరమ్మత్త ఆకులు వేసివంటగదిలోకి పోగానే నేను రాజుదగ్గరికి వంగి "మరి ఈపూట మామగారుగూడా భోజనానికి రాలేమిటి?" అన్నాను.

"అంత మంచిముఖానికి అర్ధశేరు కుంకమా!" రాజువిరగబడి నవ్వేశాడు. ఆనవ్వడం, నవ్వడం సుందరమ్మత్త అన్నపుపళ్ళెరంతో తిరిగి వచ్చేంతవరకూ నవ్వి "విన్నావా అత్తయ్యా! మావయ్య అన్నానికి రాలేదేమని అడుగుతున్నాడు తమ్ముడు" అన్నాడు.

"ఆయనా! అప్పుడేవచ్చి భోంచేసి వెళ్ళారులే నాయనా!" అంది సుందరమ్మత్త.

"అంటే ఏమిటో తెలుసా తమ్ముడూ!" రాజు నా వీపుమీద ఢంకా మోగించి చెప్పసాగాడు, "మావయ్య లోపలికి రావడంగానీ, బయటికి పోవడంగానీ అంత గుట్టుదప్పకుండా జరిగిపోయే వ్యవహారమన్నమాట! నరసింహం మావయ్యలో నరాంశం కన్నా సింహాంశమే హెచ్చు. కాదనను ఐతే? స్త్రీకి శక్తిస్వరూపిణి అన్న ప్రసిద్ధి వచ్చింది. సుందరమ్మత్త మూలంగా నేగదా! మరి ఆ ఆదిశక్తి వాహనమేమిటో నీకు తెలుసుననుకుంటాను. అంతే! శతాధిక గ్రంథ భావమెల్ల, తేటతెల్లంగా ఒకమాటలో తెలిపివేయడం మన అలవాటు."

"రాజుమాటలకేంలే నాయనా! ఇతడెప్పుడూ యింతే!" ముసిముసి నవ్వులు వెదజల్లుతూఅంది సుందరమ్మత్త.

"మనలో మనమాటరా తమ్ముడూ!" మొదటిసారివేసిన అన్నం కన్నుమూసి తెరిచేలోపల ఖాళీచేసి మళ్ళీ మాటల్లోకి దిగాడు రాజు. "అవసరమొచ్చి అడిగితే పదో, యిరవయ్యో యివ్వదని నాకూ అత్తయ్యపైన కోపమే ననుకో, కానీ ఆ కోపాన్ని అలా ప్రత్యేకంగావుంచి ఆలోచిస్తే సుందరమ్మత్త అలా వుండడమే ఎంతో బెటర్! లేకుంటే ఈపాటికి మావయ్యచేతికి దొరికిందల్లా పేకాటలో ధారబోసి యింటిని సర్వశూన్యంగా మిగిల్చివుండేవాడు."

“బుద్ధిమంతుడిలా మాట్లాడుతున్నాడు గానీ ఈయనగూడా ఆమామగారికి తగిన అల్లుడేలేబాబూ!” అంది రెండోసారి అన్నం వడ్డిస్తూసుందరమ్మత్త.

భోజనమైన తర్వాత రాజు యింటిముందర ఆరుబయట మంచాలు వేయించాడు. వద్దు వద్దన్నా నిర్బంధంగా తాంబూలం నమలమన్నాడు. తములం వేయనివాడి బ్రతుకు వృధా అంటూ, అందుకు ఊతగా సుమతీశతకంనుంచి ఓ పద్యం వుదహరించాడు. ఎంత సేపయినా అతడినే మాట్లాడనిచ్చి, నేను మౌనంగా వింటూ వూరుకోడం నామోషీ అనిపించి “ఐతే ఏం రాజూ! చూడబోతే బోలెడంత ఆస్థి. దీనిలో నీకు తృణమో, ఫణమో కలిసొచ్చే ఏర్పాటుందా లేదా” అన్నాను.

“నాకా! కలిసొచ్చే ఏర్పాటా! మామగారి వాటం చెప్పానా! ఇక అత్తయ్యవుంది. ఆమెగారికి మురారిగాక యింక నలుగురు మగబిడ్డలున్నారు. సాంబయ్య బ్రతికివుండగా మురారిఆస్థిలో ఒక్క సెంటు నేలగానీ, ఒక్క పైసాడబ్బుగానీ వాళ్ళకు సంక్రమించదు. ఐతే వాళ్ళగతేం కావాలి? అత్తయ్యకు స్వంత భోషాణంవుంది. ఈ రోజు గానుగాడి బెల్లం యింటికివస్తే మరునాటికి పదిమూటలు కనిపించవు. గరిసె అలా వుండగానే లోపలవడ్లు మటుమాయమైపోతాయి. ఈ కరిమ్రింగిన వెలగపండులో మనకు దక్కబోయే దేముంటుంది? దంచినమ్మకు బొక్కిందే ప్రాప్తి!

రాజు అల్పసంతోషి! అతడిలో దుర్గుణాలు ఏవైనా వుంటే వుండనీగాక! వాటి నన్నింటినీ త్రోసి రాజనగల నిష్కాపట్యం అతడి సొత్తు!

పడుకున్న తర్వాత అతడున్నట్టుండి అడిగాడు:

“ఏమిట్రా తమ్ముడూ! మధ్యాహ్నమనగా వచ్చావే! ఒరే అన్నయ్యా? ఈ యింట్లో నీపెళ్ళామంటూ ఒకమనిషి వుండాలిగదా! ఆవిడ కనిపించ లేదే! ఏమైందని అడిగావా?”

నిజమే! పొరబాటే! దాన్నెలా సవరించుకోవాలో నాకు చటుక్కున స్ఫురించలేదు.

“పోనీలే! నువ్వడగలేదని నేను చెప్పడం మానేస్తానేమిటి? ఆవిడ ఏడుకొండలవాడి సేవలో నిమగ్నురాలైవుంది. విసువకుండా ఓ మండలంపాటు సేవిస్తే సంతానప్రాప్తి ఖాయమని ఎవరో చెప్పారట! ‘కొండగా ప్రాణేశుడుండగా యింటిలో, కొండపై దేవుని కొలుచుటేల?’ ఏల అంటే? ఎవరి పిచ్చి వాళ్ళకానందం!’

ప్రేమనుగురించి నాటకాల్లోనూ, సినిమాల్లోనూ విని దాన్ని గురించిన పుస్తకవిజ్ఞానాన్ని కొంత ఒంటబట్టించుకున్నవాణ్ణి కావడంవల్ల పడుకోబోతూ భార్యను తలచుకుంటున్నాడు గనుక, రాజు అర్ధరాత్రి వరకూ నిద్రపట్టక అపసోపాలు పడుతాడేమో ననుకున్నాను. వెన్నెల కాస్తోంది గనుక అది చంద్రోపాలంభనకు కూడా చక్కటివేళ! కానీ నా ఊహలన్నింటికీ వ్యతిరిక్తంగా మాట్లాడుతూ, మాట్లాడుతూ వుండగానే రాజుకు నిద్రపట్టింది. కొంతసేపటికి అతడుగురక పెట్టడం విన్నాను.

ఉదయం యింటిదగ్గర బయలుదేరింది మొదలు, రాత్రి పడుకోబోయేంతవరకూ ఆరోజు ఎదురైన వ్యక్తులూ, వాళ్ళమాటలూ ప్రవర్తనా, వాళ్లనా విధంగా రూపొందించిన పరిస్థితులు వీటినిగురించి ఆలోచించే ఓపిక లేక శోషిల్లి పోయిన బుర్రలో, ఏదోగభీర నిస్తబ్ధత వ్యాపించి, చివరికదే నిద్రగా పరిణమించిందేమో! లేకుంటే అది నిద్రాదేవత ఆగమనం కోసం ఎదురుతెన్నులు చూడవలసినరాత్రి మాత్రం కాదు.

ఎలాగైతేనేం నిద్రపట్టింది. కొత్తబట్టలు వేసుకుని, వీధిలో బురదనీళ్ళలో పొర్లాడివచ్చిన కుర్రాడిని, మొదట చెడామడా చెంపలువాయించి ‘అయ్యో! బిడ్డకేం తెలుస్తుందన్న జాలితో చంకకెత్తుకుని లాలించే తల్లికి మల్లే నిద్రాదేవత నన్ను తన ఒడిలోకి చేరదీసుకుని తీయగా లాలిపాడింది.

ఎంతసేపు నిద్రపోయానో తెలియదు. ఉన్నట్టుండి మేలుకున్నాను. మేలుకోగానే నాకవగతమైన విషయాలు రెండు అప్పటికి చంద్రుడస్తమించాడు. ప్రక్కన మంచంపైన రాజు లేడు! పైన నెల రాజుతోబాటు, క్రింద రాజుగూడా లేక ఒంటరిగా మిగిలిపోయిననాకు ఆ చీకటిలో మేడ దానిపరిసరాల్లో వున్న చెట్లు, గోడలూ ఎన్నెన్ని రూపాలతో కనిపించాయో చెప్పలేను. దైవం, దయ్యంలాంటి అలౌకిక శక్తులు వుండడంగానీ, వుండకపోవడంగానీ వేరే విషయం. అసలువిషయమేమిటంటే వాటికన్నా,

వాటి భావాభావాలనుగురించి మానవుడి బుద్ధికి గోచరించిన కల్పనలే అతడిని ఎక్కువగా బాధిస్తున్నాయి.

ఓ రోజు తెల్లవారింది మొదలు ఎండ పటపగ్గాలు లేకుండా కాస్తుంది. సాయంత్రానికి ఎండ తగ్గి ఆకసం నీలమేఘాచ్ఛన్నమైపోతుంది. ఐనా ఆ కల్లాడదు. ఉక్కలో ప్రపంచం ఉక్కిరి బిక్కిరై పోతుంది. ఆ తరువాత అర్ధరాత్రి కెప్పుడో సన్నసన్నగా చినుకులు జారసాగి చూస్తుండగానే కుంభవర్షం ప్రారంభమైపోతుంది. ఆ రోజు నా మానసాకాశంలో అలాంటి పరిణామాలు కలిగాయి.

మేడపైన గదిలో ఏ భయదమైన ఊహతో గుండెలు కరిగించుకుంటున్నాడో అర్భకుడు మురారి! అతణ్ణి పరిరక్షించడంకోసం ఏవిధమైన కొత్త బోను నిర్మించే ఆలోచనలో వున్నాడో సాంబయ్య! ఇంటిలోవున్న సరుకును ఒరులకంటికి తెలియకుండా బయటికి తరలించడానికి ఏ క్రొత్తపథకాన్ని ఆలోచిస్తున్నదో సుందరమ్మత్త! నరసింహం ఊళ్లో ఏ పూరిపాకలో కూచుని పేకాడుతున్నాడో! ఏ ఆనందాన్ని అన్వేషిస్తూ రాజు ఒకానొక రాత్రివేళ మాయమై పోయాడో?

ధగ ధగా మెరుపులు, ఫెళ ఫెళా వురుములు, జడివాన, ఝుంఝూమారుతం. వీటి మధ్య భూనభోంతరాలు ఘూర్ణిల్లి పోతుండగా పిడుగు గూడా పడింది.

అయోధ్యారాధా! ఈయిల్లా నీ నిండు జీవితానికి విడిది? పండు వెన్నెల్లా నిన్ను ఆక్రమించు కుంటున్న యౌవనసౌభాగ్యం మధుర మధురంగా నువ్వు నిర్మించుకుంటున్న ఆనంద సామ్రాజ్యం ఈతరిగొండ మరుభూముల్లో యింకిపోవని నమ్మక మేమిటి?

* * * *

రాజేశ్వరి పిన్ని తరిగొండనుంచి బోలెడు శ్రవణానంద కరమైన కబుర్లు మోసుకొచ్చింది. పెండ్లి సంబరాలన్నింటికీ నాందీ వాచకంగా ఆకబుర్లతో యిల్లు యిల్లంతా మారుమ్రోగి పోతోంది. చేష్టలుడిగి, బాబాయి ఎదుట కుర్చీలో బొమ్మలా కూచోడంకన్నా మరేమీ చేయలేక పోయాను. ద్వారబంధానికి ఆనుకుని రాజేశ్వరి పిన్ని చేతులు త్రిప్పుతూ అబ్బాయి గుణగణాల్నిగురించి అతడి ధనకనక వస్తువాహనాల్ని గురించి చెప్పుకుపోతోంది.

"బొగ్గుల్లో మాణిక్యం గదండీ! ఎంత ఓర్పు, ఎంత శాంతం! అంత నెమ్మదైన కుర్రాణ్ణి నేను పుట్టిందే చూచి ఎరుగననుకోండి! ఒకరితో నువ్వెంత, నేనెంత అని మాట్లాడుతాడా? తెట్టతేరకు 'ఓ' అని విరగబడి నవ్వుతాడా? పెదవి విప్పడమే బ్రహ్మాండం కదుటండీ! మరొకరూ, మరొకరూ అయితే తినకున్న ఆస్థిపాస్తులకు ఆకాశం కన్నా పొడుగ్గా విర్రవీగి పోరూ! ఏదీ, గర్వం మచ్చుకైనా కనపడదే! అతడలా వుండగా ఆకుర్రాడి తల్లి మాత్రం! సుందరమ్మ అంటే సుందరమ్మే కదండీ! ఆరుగురు బిడ్డలతల్లిగదా, యిప్పుడు వెళ్ళి చూడండి, యింకా పెళ్ళి అయ్యాకానీ అమ్మాయిలా వుంటే సరేననండి! లేకుంటే మీరు నాకే శిక్ష వేసినాసరే..."

ఉదయం పదిగంటలకనగా ప్రారంభమైన కబుర్లు! మధ్యాహ్నాం పన్నెండు కావస్తోంది. "తలనొప్పిగా వుంది బాబాయ్, వెళ్ళొస్తాను" అంటూ పైకి లేచాను.

నా తలనొప్పికి కారణమేమిటో గ్రహించే స్థితిలో లేదు బాబాయి. వెళ్ళిపోవడానికి అంగీకారం సూచిస్తూ "ఆయన అన్నట్టు నీ అభిప్రాయ మేమిటో చెప్పనేలేదే!" అన్నాడు.

ఏదో అడగాలని అడుగుతున్నాడు గాకపోతే, నిజానికి బాబాయికి నా అభిప్రాయంతో అవసరం లేదు. అవసరంవున్నా, వుండకపోయినా నా అభిప్రాయాన్ని ఆయన పరిగణించడని మాత్రం నాకు బాగా తెలుసు. బాబాయి రథం నడిపిస్తున్నాడు. నేనారథాన్ని ఆపదలచుకుని చక్రాన్ని గట్టిగా పట్టుకుంటే, అది పరుగిడుతున్న ఊరవడిలో, ఎగిరి ఏడు బారల దూరంలో పడతాను.

మనసు చివుక్కుమంది. "నువ్వు నన్ను తరిగొండకు పంపింది పిన్నికి తోడుగా బాబాయ్! నాకర్తవ్యం నేను నిర్వర్తించాను. అంతే నాకు మరేమీ తెలియదు" అన్నాను.

అప్పటికైనా ఆయన నా అభిప్రాయ మేమిటో గ్రహించివుండవలసింది. ఊహు. లాభంలేక పోయింది.

"నువ్వు 'కాసాబియాంకా' విరా బాబూ! ఎంత చెబితే అంత! వెళ్ళిరామ్మా వెళ్ళిరా" అన్నాడు బాబాయి.

హాలుదాటి, వరండాదాటి చరచరా మెట్లుదిగి పోతున్నాను. మెట్లకు చేరువగా, మల్లెపందిరి క్రింద నిల్చుని నాకేసి అర్థరహితంగా చూస్తోంది రాధ.

అక్కడ కాసేపు ఆగి నేను రాధతో మాట్లాడ దలచుకోలేదు. బాబాయి అన్న కొండరాతికి తగిలి, ద్విగుణీకృతంగా మళ్ళీ నావైపుకే పరావర్తనం చెందిన కోపాన్ని అన్నెంపున్నెం ఎరుగని రాధపైన చూపించదలచుకున్న కఠోరహృదయుణ్ణి నేను! నేను క్షమార్హుణ్ణి కాను.

తిరిగి చూడకుండా తోటలో నడిచిపోతూ "యింటికి పోతున్నాను రాధా!" అన్నాను.

"నీకు నామీదకూడా కోపంగా వుందా అన్నయ్యా!" అమాయకంగా ప్రశ్నించింది రాధ.

ముందుకు వేసిన అడుగు వెనక్కు తీసేశాను. కృత్రిమమైన కోపతాపాలతో రాధ ఎదుట నిలబడు కోడం కష్టం. ఆమె విశుద్ధ దర్పణం. ఆ దర్పణంలో నా ప్రతిబింబం కనిపించింది. నేరస్థుడికిమల్లే తల వంచుకున్నాను.

"వచ్చినప్పటినుంచీ నిన్ను చూస్తూనే వున్నా నన్నయ్యా! నీ మనసులోవున్న వుద్దేశమేమిటో నాన్నగారికి చెప్పలేవూ? ఏం, కొట్టి కొరతేస్తా రేమిటి?

"................"

"పోనీ ఈ సంబంధం నీకిష్టమేనా అన్నయ్యా?"

"నా యిష్టాయిష్టా లేపాటివి రాధా? మా నాన్నగారిసంగతి నీకు తెలియదు గనుకనా! ఆయన పట్టిన కుందేటికి ఎప్పుడూ నాలుగుకాళ్ళు లేవే!"

"పోనీ నీకెందు కిష్టంలేదో అదైనా చెప్ప గూడదా అన్నయ్యా?"

ఏం చెప్పను! ఆ వూళ్ళో చాలామంది కళ్ళు చెడ్డవనీ, దృష్టిదోషం తగిలితే ప్రాణాపాయమనీ చెప్పనా? ఆయింట్లో ఘనపిశాచం తిరుగుతుంటుందని చెప్పనా? ఏవిధంగా చెబితే రాధకు సూటిగా అర్థమౌతుంది?

"నాకూ యిష్టంలేదని చెబుతాననుకో అన్నయ్యా! ఎందుకని నాన్నగారూ, అమ్మ అడ గరూ! వాళ్ళకు నేనేదో జవాబు చెప్పాలి గదా!"

ఆ జవాబేదో నాకే అవగతం కావడంలేదు. ఇక నేను రాధకెలా వివరించను?

నా కింకొక భయంకలిగింది. ఈ వివాహాని కేలా గయినా అంతరాయం కలగాలన్నది నా అంతరాంత రాల్లోని వాంఛే కావచ్చు. కానీ ఆ అంతరాయం రాధ వల్లనే కలిగితే అందుకు బాధ్యత నా నెత్తిమీదనే పడుతుంది. పరాధికారాన్ని పైన వేసుకోడం ప్రమాద కరం. అమాత్రం లోకజ్ఞానం చాకివాడి గాడిదకైతే లేకపోయింది. నాకెందుకు లేకపోవాలి?

"పోనివ్వు రాధా! ఎలాగైనా మనం కుర్ర వాళ్ళం. మన బాగోగులు మనకంటే పెద్దవాళ్ళకే బాగా తెలుస్తాయి. మనుషుల్లో మంచివాళ్ళున్నట్టే చెడ్డ వాళ్ళూ వుంటారు. మళ్ళీ ఆమంచి వాళ్ళల్లో దుర్గుణ లేశాలు, చెడ్డవాళ్ళల్లో సుగుణలేశాలు వుండకపోవు. మంచినీ చెడ్డనూ గిరిగీసి వేరుపరచడం అసాధ్యం. ఆడబిడ్డ అన్నతర్వాత ఎప్పుడో ఒకప్పుడు అత్తగా రింటికి వెళ్ళి అక్కడ క్రొత్తపరిస్థితుల్లో యిముడక తప్పదు."

రాధ బిత్తరపోయింది. ఏదో మాట్లాడబోయింది. పెదవులు విడివడ్డాయి. మళ్ళీ ముకుళించుకపోయాయి. రాధ ఆ విచిత్ర మానసిక పరిస్థితినుంచీ కోలుకోవడాని కింకా ఒకటి రెండు నిమిషాలు పట్టవచ్చు. ఆ వ్యవధిని సద్వినియోగం చేసుకోకపోతే నేను మరింత సందిగ్ధ కరమైన పరిణామాల్ని ఎదుర్కోక తప్పదు. ముని పంటితో పెదవిని కొరుక్కుంటూ, చెమ్మగిల్లిన కళ్ళతో నన్ను దీనంగా చూస్తూ నిలబడివున్న రాధను ఆమె మానాని కామెను వదలి, గిరుక్కున వెనుదిరిగి, తిరిగిచూడకుండా రివ్వున ముందుకు వెళ్ళిపోయాను.

వెళ్ళిపోతూ వూరుకున్నానేమిటి? లో లోపలి తిరుగుబాటు ఉపశమించడానికి వీలుగా ఒకటి రెండు సూక్తుల్ని నెమరు వేసుకున్నాను. నుదుటి వ్రాతను తప్పించడం ఎవరితరం? ఎవరి కర్మకు ఎవరు బాధ్యులు?

కదామరి! నేను పరాజితుడినైనా అయివుంటే చేయగలిగిందంతా చేశాముగదా అన్న సంతృప్తి అయినా దక్కివుండేది! నేను పరిస్థితుల్ని ఎదుర్కో లేక పోయిన పలాయితుణ్ణి! పలాయితుడి ఆఖరు శరణ్యం మెట్టవేదాంతం!

* * *

ఉద్యోగికి దూరభూమి లేదన్నారు. దూరభూమి మాత్రం ఏమిటి? వాడికి మనసు లేదు. హృదయం లేదు. వాడు మానవుడు కాడు, ఒకానొక సజీవ యంత్రం అని నిర్వచించివుంటే మరీ బాగుండేది. లేకుంటే రాధ పెళ్ళి యిక నెలరోజుల్లో వుందనగా నాకు రెండువందల మైళ్ళ దూరానికి 'ట్రాన్స్‌ఫర్' వచ్చి పెళ్ళి సమయంలో ఓవారం రోజులు సెలవు దొరక్క పోతుందా?

నా ఆర్థిక పరిస్థితులు సహకరించినంతలో పెళ్ళి పీటలపైన రాధకు ఓచిన్న కానుక మాత్రం పంపుకో గలిగాను. అది ఓ వెండికుంకుమ భరిణ. ఒక ఫలం కుంకుమ తీస్తే అందులో సగానికి సగం కూడా భరిణలో పట్టింది కాదు. ఓ చీటివ్రాసి నాలుగువైపులా పసుపు నీళ్ళు చిలకరించి పార్సెల్లో వుంచాను. అయిదారేళ్ళ మునుపటి సంగతి. ఐతే నేం. ఆ చీటిలోని నాలుగైదు వాక్యాలూ యింకా బాగా జ్ఞాపకం.

"చెల్లీ,

నాకు తోబుట్టువులున్నారు. కానీ వాళ్ళు నాకు బుద్ధితెలియకముందే కాపురాలకు వెళ్ళిపోయారు. అక్క చెల్లెళ్ళనిగురించి తలచుకోగానే మొట్టమొదట నాకు జ్ఞప్తికి తగిలేదానివి నువ్వు. ఇంతదూరంనుంచీ నీకీ మాంగల్య చిహ్నం కానుకగా పంపిస్తున్నాను. స్త్రీ కింతకంటే కావలిసిందేమీ లేదు."

గంటలతరబడీ ఆలోచించి వ్రాయగలిగిన ఈ వాక్యాల్ని ఎన్నిసార్లు చదువుకున్నానో చెప్పలేను. ఇది ఆశీర్వచనమా? కాదే! ఇందులో ఆశీస్సులీలా మాత్రంగానైనా ధ్వనించడం లేదే!

శుభమా అని రాధకు పెళ్లి జరుగబోతుంటే నాకీ లేనిపోని సంశయా లెందుకు? కత్తుల బోనుల్లాంటి సంసారాల్లో ప్రవేశించి తమ నేర్పరితనంవల్ల, మాట కారితనంవల్ల, మీదుమిక్కిలి సహృదయతవల్ల గృహాన్ని స్వర్గసీమగా మార్చుకున్న స్వయంసిద్ధలు లోకంలో ఎందరు లేరు? మా రాధ వాళ్లల్లో ఒక్కతె ఎందుకు కాగూడదు?

మతిని పట్టే గతు లుంటా యన్నది ఒక ఆర్యోక్తి. మా రాధ మనసునవనీతం. ఆమె హృదయం అమృత కలశం. ఆమెకు కష్టా లెందుకువస్తాయి? రావు. రాకూడదు.

ఓ శుక్రవారం ఉదయం ఎనిమిది గంటలకు పైగా, తొమ్మిదిన్నరకు లోగా కటకలగ్నంలో రాధకు వివాహముహూర్తం. గురువారం రాత్రంతా కలలలో, కలవరాలతో గడచిపోయింది. అయిదు గంటలకే పడక మీదనుంచి లేచి కూర్చున్నాను. ఈ పాటికి నలుగులు జరుగుతుంటాయి. ఇప్పుడు కంకణధారణ జరుగుతుం టుంది. ఈ క్షణంలో కాశీయాత్రకు బయలుదేరి వుం టారు. గంట ఎనిమిది కావస్తోంది. పడకపైన కూర్చుని వుంటే ముళ్ళపైన కూర్చున్నట్టుంది. లేచి చరచరా వీధిలోకి వచ్చాను. వీధి మొగసాల రామన్న కోవెల ధ్వజస్తంభంపైని చిరుగంటలు ఘల్లుఘల్లు మంటు న్నాయి. నిదానంగా నడిస్తే ముహూర్తం దాటిపోతుం దేమో! పరుగెత్తాను. తాంబూలం, పళ్లు, టెంకాయ పళ్లెరంలోవుంచి "రాధ పేరిట అర్చన జరిపించండి" అన్నాను. పూజారికి నేను అపరిచితుణ్ణి! ఆడ పేరు చెబుతున్నందుకేమో అతడు తెల్లబోతూ "ఎవరూ" అన్నాడు. ఆమెపేరు రాధ స్వామీ! మీకు తెలియక పోవచ్చు. కానీ ఎవరికి తెలియాలో వాళ్లకు తెలిస్తే చాలు. మీరు వేగం అర్చన జరిపించండి" అన్నాను.

అపనిందకు గురై, భర్తకూ బంధువులకూ దూరమై, అడవులపాలైన సీతమ్మగూడా పళ్లెరంలోని తాంబూలాన్ని మందహాసంతో స్వీకరించింది!

రోజులు దొరలిపోయాయి. మూడు-నాలుగు-ఐదారునెలలు గడిచిపోయాయి. చివరకు రాధ దగ్గరి నుంచి ఓవుత్తరం వచ్చింది.

"అన్నయ్యా! ఇదేంవూరు? వీళ్ళేం మనుషులు? ఇక్కడనే నెలా బ్రతకను?" ప్రశ్నలతో ప్రారంభ మైంది ఉత్తరం. "అవన్నీ అలా వుండగా మీ బావ మరది సంగతేమిటి? ఈయన మాట్లాడరు. నవ్వరు. కాఫీ పైకి తీసుకెళ్తేనాకేసి, కాఫీకేసి భయంభయంగా చూచే ఈయన్ని నేనెలా అర్థం చేసుకోను?..."

ఈ కాఫీకి సంబంధించిన గొడవ రాధ వ్రాసిన రెండోవుత్తరంలో మరీ విపరీతంగా కనిపించింది. "ఓరోజేంజరిగిందో తెలుసా? కాఫీలో డికాక్షన్ ఎక్కువై, చక్కెర తక్కువైంది. చేదుగా వుందేమో ఆయన రుచి చూచి గ్లాసు నలాగే టేబిలుపైన వుంచేశారు. ఆ తరువాత జరిగిన విచిత్రాన్నిగురించి ఏమని చెప్పను! అయనా, సాంబయ్య ఆ మిగిలిన

కాఫీని ఒక పిల్లికి పోసి, గదితలుపులు గడియ వేసుకుని, ఆ పిల్లి చచ్చిపోలేదేమో అని కాచుకుని కూచున్నారు.

"ఈ యింట్లో అన్నీ విడ్డూరాలే! ఆయన భోజనానికి క్రిందికి రారు. పైకి తీసుకెళ్తే అన్ని పదార్థాలనూ మొదట సాంబయ్యే రుచి చూడాలి. ఎప్పుడో అన్నం పైకి ధ్యాసమళ్లినప్పుడు ఆయన నాలుగు మెతుకులు కొరికి లేచిపోతుంటారు.

"అందుకని నేను పైకి వెళ్లడం మానేస్తే అత్తగారూరుకోవడం లేదు. ఆమెగారి బేరసారాలకు నేను ఆటంకమేమో! పైకి వెళ్లి కాసేపు నేనాయనదగ్గర కూచోవాలనుకుంటే, అది సాంబయ్యకిష్టంలేదు. ఆ ముసలాడు అరక్షణం ఆయన్ని వదిలిపెట్టడు. ఐతే నేనింక ఎక్కడికి వెళ్ళిపోను?

"వచ్చి తీసుకెళ్ళిపొమ్మని నాన్నగారికి ఉత్తరం వ్రాశాను. ఆయ నెప్పుడొస్తారో తెలియదు. అందాకా ఈ మనుషులతో ఎలా వేగగలనో తెలియదు. అన్నయ్యా! నాకేమీ తెలియదు. ఏం చేశానని నాకీ శిక్ష?"

మూడో వుత్తరంలో చివరిభాగం చదివితే గానీ రాధకు తోడిమానవులపట్ల, జీవితంపట్ల ఎంతటి ఏహ్యభావం కలిగిందో అర్థంకాదు.

"నాన్నగారు రాలేదు. కనీసం అమ్మయినా రాలేదు. ఎవరూ రారు. ఎవరికి వుత్తరాలు వ్రాసి మాత్రం ఏం లాభం? ఆర్చేవాళ్ళెవరు? తీర్చేవాళ్లెవరు? సాంబయ్య చెబుతున్నట్టు లోకులంతా క్రూరులు. దుర్మార్గులు, మోసగాళ్ళు. పోనీలే అన్నయ్యా! ఏది ఎలా జరగాలని వుందో అలా జరుగుతుంది."

అంతే! రాధదగ్గరనుంచి నాకు నాలుగో ఉత్తరం రాలేదు. దానికిబదులు ఆరునెలల తర్వాత మందులూ, యింజక్షన్లూ తీసుకుని తక్షణం తరిగొండకు బయల్దేరి రమ్మంటూ బాబాయి దగ్గరనుంచి టెలిగ్రాం వచ్చింది.

మందులూ యింజక్షన్లూ ఎవరికి? రాధకేమో ననుకున్నాను. కాదని తరిగొండకు వెళ్ళినతర్వాత తెలిసింది. మురారి మంచానికి మేనప్పగించి మూడునెలలయిందన్నారు. గుక్కతిప్పుకోలేని దగ్గుతో అతడు సతమతమైపోతున్నాడు. ముఖం పాలిపోయింది. కాళ్ళూ చేతులు ఈనగపుల్లలై పోయాయి. పెదవులు నల్లబడి, బీటలు పడ్డాయి. బంధువులందరూ మంచం చుట్టూ మూగివున్నారు. వాళ్లల్లో బాబాయివున్నాడు. రాజేశ్వరిపిన్ని వుంది. సుందరమ్మత్త, నరసింహం మావయ్య, రాజూ, సాంబయ్య అందరూ వున్నారు. అక్కడలేనిది రాధమాత్రమే!

"రాధ ఎక్కడ బాబాయ్?" కంగారుగా ప్రశ్నించాను.

బాబాయి తలపైకెత్తి నావైపు చూచాడు. ఆయన కళ్ళల్లో నీళ్ళు గిర్రున తిరిగాయి.

మెట్లపైన దూకుతూ క్రిందికి దిగాను. కాలుగాలిన పిల్లిలా యిల్లంతా కలయతిరిగాను. ఎదురైనవాళ్లనందరినీ 'రాధ ఎక్కడ' అని అడిగాను. ఎవరో పుణ్యాత్ముడు దయదలచి నన్ను రాధకోసం ప్రత్యేకించబడివున్న గదిదగ్గరికి తీసుకెళ్ళాడు. మలిన వసనాలతో, మాసిన తలతో మూర్తీభవించిన అంతులేని ఆవేదనలాంటి రాధ కనిపించింది—గదిలో ఓమూలగా, గోడకంటుకుపోయి.

గుండె లవిసిపోతుండగా "యిదంతా ఏమిటి రాధా" అన్నాను.

"మరులు మందు పెట్టానుట అన్నయ్యా! మొగుణ్ణి స్వాధీనం చేసుకోడం కోసం" అంది నెమ్మదిగా రాధ.

"నువ్వా! మరులుమందు పెట్టావా?" మందులూ మాకులూ నీకేం తెలుస్తాయి రాధా?"

"నీకు తెలియదులే అన్నయ్యా! నేను మాయలాడిని. కిరాతకురాల్ని. కొంపలార్పేయడం నాకు వెన్నతో బెట్టిన విద్య. నీకు సందేహంగావుంటే అలా వీధిలోకివెళ్ళి అడుగు. ఎవరైనా చెబుతారు."

ఇవే రాధ జీవితంలో ఆమె నోటిగుండా వచ్చిన చివరి వాక్యాలు.

ఆరోజురాత్రి పన్నెండు గంటలకు మేడపైన ఒక్కసారి అందరూ గొల్లుమన్నారు. నేను, రాజేశ్వరి పిన్నీ పైకి వెళ్ళాము. మురారి పరిస్థితి నిజంగానే అయోమయంగా వుంది. పట్నంనుంచి వచ్చిన డాక్టరు సూదులు వేసినవాడు వేసినట్టే వున్నాడు. మురారి మూసిన కళ్ళు తెరవడంలేదు. డాక్టరు శతవిధాలా ప్రయత్నించాడు. చివరకు పెదవి విరచి "ఇక చేయగలిగిందేమీ లేదని" చేతులు కడుక్కుని బయటకు వెళ్ళిపోయాడు.

కాని మురారి చనిపోలేదు. అతడికోసం వచ్చిన మృత్యుదేవత మార్గమధ్యంలో మరొకరు దొరకడంతో తృప్తిపడి వెళ్ళిపోయింది. డాక్టరు నరాల బలహీనత అన్నాడు. గుండె ఆగిపోయిందన్నాడు. ఏమైతే ఎవడికి కావాలి? ఇంక రాధ లేదు. నరకంలోనుంచి ఒక జీవాత్మకు విముక్తి లభించింది. ఇంక రాధ మన కళ్లకు కనిపించదు. ఇకమీదట రాధ కేవలం ఒకస్మృతి.

చల్లటి సాయంకాలాల్లో చెట్టాపట్టాలు వేసుకుని సరాగాలుపోతూ పేవ్‌మెంటుపైన సాగిపోయే దంపతులు ఎదురౌతారు. రైలుప్రయాణాల్లో, సినిమా థియేటర్లలో, సముద్రతీరాల్లో ఒకరి ప్రక్కన ఒకరు కూచుని ఒకరి కళ్ళల్లోకి ఒకరుచూస్తూ పరవశించిపోయే భార్యాభర్తలు ప్రత్యక్షమౌతారు. మండుటెండలో రోడ్డు రోలకు లాగి శీతల తరుచ్ఛాయలో ఒకేరాతిని తలగడగా వుంచుకొని సేదదీరుతున్న ఆలుమగలు కన్పిస్తారు. దాంపత్యజీవితం ప్రసాదించే అనుపమానందాన్ని జుబ్బన జూరలాడే ఈఅసంఖ్యాక మానినీ సమూహంలో మా రాధ ఒక్కతె కాదు.

రాధ చనిపోయిన తర్వాత ఇది నాలుగోఏడు. ఈ నాలుగేళ్లలో మురారి ఏమయ్యాడో నేను తెలుసుకోడానికి ప్రయత్నించలేదు. పెళ్ళిళ్ళలో, పేరంటాల్లో అతడినిగురించి ప్రస్తావన వచ్చినప్పుడల్లా దూరంగా వెళ్లిపోయాను. కానీ ఇన్నిరోజుల తర్వాత మళ్లీ మురారిని గురించి వినక తప్పిందిగాదు. వినడంతో ఏమైంది? మరి కొంతసేపటికి అతణ్ణి కలుసుకోబోతున్నాను.

* * * *

'హోటల జంతా' మెట్లెక్కుతుండగా గంట అయిదు కొట్టింది. రెండో అంతస్తులో ఇరవై నాలుగో నంబరుగది నా గమ్యస్థానం. గది ముందర సాంబయ్య కనిపించాడు. 'బాబుగారు స్నానానికి వెళ్లారు లోపల కూచోండి. వస్తారు' అన్నాడు. ప్రొద్దుగ్రుంకబోతుండగా యిప్పుడేం స్నానం? బహుశా అవబృథస్నానం కావచ్చు. మురారి ఏదో పుస్తకం వ్రాస్తున్నానన్నాడు. అది అయిదు గంటలకల్లా పూర్తి కావచ్చునని వ్రాశాడు. నిజానికి పుస్తకం వ్రాయడానికన్నా యజ్ఞమేముంది?...ఈ ఆలోచనలతో గదిలో గాజుకిటికీకి దగ్గర నిల్చున్నాను. కిటికీ తెరిస్తే తోటలోనుంచి చల్లగా గాలి లోపలికి వస్తుంది. కాని మూసివున్న కిటికీని నేనెందుకు తెరవాలి? కిటికీకి చేరువగా ఓ కుర్చీలో కూర్చున్నాను. ఆగది అంతచిన్నదీకాదు, పెద్దదికాదు. ఓవైపు ట్రంకూ, పరుపూ, వాటి కెదురుగా ఒక చిన్నమంచం, మధ్యగా ఓ రౌండ్ టేబిల్, దానిచుట్టూ నాలుగైదు కుర్చీలు— ఈ ఫర్నిచరుగాదు నన్నాకర్షించింది! వీటన్నింటిపైనా చెల్లాచెదరుగా పడివున్న పుస్తకాలు. ఆ గది పుస్తకాలదుకాణంకాదు. కాదనుకోడానికి కారణం ఒక్కటే! ఆ పుస్తకాలొక పద్ధతిలో లేవు. వాటిలో ముప్పాతిక మువ్వీసం యింగ్లీషు పుస్తకాలు. అవి కథలో, కావ్యాలో, నాటకాలో ఆ విషయం అప్రస్తుతం. మున్ముందు చూపరికి కొట్టవచ్చినట్టు కనిపించేవి ఆ ముఖచిత్రాలు! ఒకచోట నగ్నసుందరి. మరొకచోట గాఢాలింగనం. చేతులుపైకెత్తి నిల్చున్న ఓ దృఢకాయుడి గుండెలపైకి రివాల్వరు గురిపెడుతున్న యువతి, ప్రణయంలో తల మునకలై తన్మయావస్థలోవున్న ప్రియురాలి కంఠాన్ని రెండు చేతుల్తో నొక్కివేస్తున్న విచిత్రప్రేమికుడు! ఓహ్! ఒకటా, రెండా? ఎన్నెన్ని విచిత్ర దృశ్యాలు! మళ్ళీ బొమ్మలన్నీ ఎంతో అందంగా వున్నాయి. బొమ్మల్లో చిత్రింపబడ్డవాళ్ళల్లో అనేకులు స్ఫురద్రూపులు. పాపం, వీళ్ళు హాయిగా కాపురాలుచేసుకోక ఈ ఘాతుక కృత్యాల కెందుకు పూనుకుంటున్నారు? వీళ్ళు పిచ్చివాళ్ళయివుండరు. అలా ప్రవర్తించడానికి వెనుక ఏవో కారణాలుంటాయి. అవేమిటో ఆ పుస్తకాలు తీరా మూరా చదివితేగానీ బోధపడదేమో! ఆఫీసు గొడవల్లో తలమునకలై, దినపత్రిక చదవడానికే నోచుకొని నాలాటి ఉద్యోగికి యిన్ని పుస్తకాలు చదివేతీరిక ఎప్పుడు లభిస్తుంది?

మెల్లగా గదితలుపులు తెరచుకున్నాయి. మొలకొక తువ్వాలుమాత్రం చుట్టుకున్న మురారి లోపలికి వచ్చాడు.

శారీరకంగా మురారిలో మార్పులేవీలేవు. ఆరేళ్ల క్రితం నేను మొదటిసారి చూచినప్పుడెలావున్నాడో, యిప్పుడూ అలాగేవున్నాడు. లేదంటే ఆ కళ్ళు మరీ తేజోవిహీనంగా రూపొంది, చూపులు మందకొడిగా వున్నాయి. నన్ను చూడగానే పలకరించదలచుకున్నాడేమో, పెదవుల్లో కొంచెం కదలిక కనిపించింది. కానీ అంతలో ఆ ప్రయత్నం విరమించి నిశ్చలంగా నిల్చు

న్నాడు. సాంబయ్య పెట్టె తెరచి దుస్తులు పైకి తీశాడు. మడతలు విప్పి మురారికి తగిలించాడు. ఆ తరువాత మంచం పైన పడివున్న పుస్తకాన్ని తీసి అతడిచేతి కందించాడు.

మురారి వ్రాసిముగించిన పుస్తకానికి ఉపోద్ఘాతాలు లేవు. ఆముఖాలూ, అభిప్రాయాలూ లేవు. అట్ట తెరవగానే ఊపిరి త్రిప్పుకోడానికి తెరపి లేకుండా కథ ప్రారంభమైపోయింది. కాళరాత్రి, కారుచీకటి 'రాజభవన్' ప్రాంగణంలో కుక్క అరుపులు ఆ చీకటిని, నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకుని వెలువడుతున్నాయి. సరిగ్గా ఆ వేళప్పుడు పోలీసు స్టేషనులో టెలిఫోను గణ గణ మ్రోగింది. ఇన్స్పెక్టరు శ్రీధరం ద్విచక్రశకటారూఢుడై రాజభవన్ సమీపించేసరికి కుక్క రక్తప్రవాహంలో తన్నుకుంటోంది. మేడలో దీపాలు వెలగడం లేదు. తలుపులు బారగిల తెరచి వున్నాయి. మెయిన్ స్విచ్ చెడిపోయింది. శ్రీధరం కరదీపిక వెలిగించాడు. గోడపైన నెత్తుటిమరకలు. హాల్లో విరిగిపోయిన పూలకుండీలు, పగిలిపోయిన పటాలు... కాలం బరువుగా గడచిపోతోంది. కిటికీకి ఆవల గాజుతలుపులపైన నీలినీడలు దట్టంగా అలముకుంటున్నాయి. మురారి కథ శరవేగంతో పరుగిడుతోంది. చనిపోయింది ఓ యిరవయ్యేళ్ళ అమ్మాయి. అనుమానితులు అసంఖ్యాకులు. చిత్రమేమిటంటే ఆ అమ్మాయి తల్లిదండ్రులు గూడా ఆ అనుమానితుల్లో వున్నారు. చనిపోయిన యువతి ఇన్స్పెక్టరు శ్రీధరం ప్రియురాలు. అందువల్ల డిటెక్టివ్ జెనర్జీ శ్రీధరాన్ని సైతం అనుమానిస్తాడు! టెలిఫోన్ మ్రోగితే భయం! తపాలావాడు 'పోస్టు' అని కేక వేస్తే భయం! ఇందరిలో నిశ్చింతగా తలపైకెత్తుకుని నడవగలిగిన మనిషి ఒక్కడూ లేడు! పొదలమాటున ముసుగుమనిషి వున్నాడేమో! కాగుసు వెనుకవైపున అరలో శవం వుందేమో! ఇవన్నీ భయంలో పుట్టిన పాత్రలు. అనుమానాన్ని ఆహారంగా భుజించి క్షణక్షణ ప్రవర్ధమానమవుతున్న పాత్రలు. వెలుగునూ, వెన్నెలనూ విడిచిపెట్టి చీకటిలోకి పారిపోతున్న పాత్రలు. ఆఖరుకు ఈ పాత్ర లేమౌతాయి. వాటిసంగతలా వుంచండి— ఈ మురారి ఏమౌతాడు!